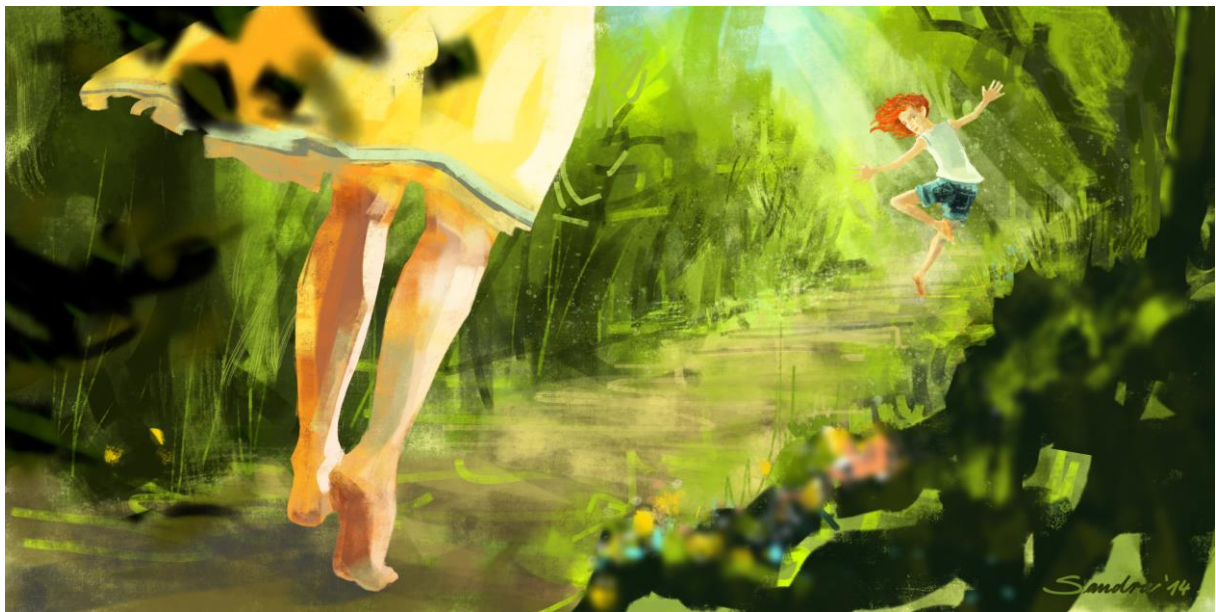

'MAMMA PÅ AVSTAND, HVA NÅ?'

En studie av mødre som har blitt fratatt barna sine
- 3 mødrers stemme

Av Monica Tefke

Veileder: Randi Frieda Bagge
VID Vitenskapelige høyskole
MAFAM 2012-2

Master i familierapi og systemisk praksis, våren 2016
Antall ord: 21281

Vi Lovar

Du skal reise deg og gå
Du skal lære deg mitt navn
Det skal kanskje bli litt tungt
Det skal bli kaldt og uvær vil du få
Men eg skal halde deg varm
Eg skal kvistre ditt navn,
du skal sove i min favn
Og vi vil elske deg da
Det vil bli tider med bråk
Og vi vil nok sei nei
Du vil smelle med dører
og skrike, eg hater deg!
Det blir mange harde ord
Du vil prøve oss ut, for å sjå om vi står fast
Men vi vil elske deg da
også kjem det ein dag
der nokne riv ditt hjerte i to
du gråter på ditt rom
og vi undrar, ka gjær vi no?
Får en trøst som vi vil gi, den vil du ikkje ha
Du vil nok nok vende deg bort, og du vil be oss om å gå
og vi, vi vil elske deg da
Men det vil nok alltid finnes dei som vil sette deg på plass
og dei som vil tale om at du er ingenting verdt.
Da skal du huske det vi sa og du veit at dei har feil,
og du skal ikkje høyre på, nei du skal snu deg bort og gå
Og vi vil følge dine spor
vi vil vite ka du gjær og kor du går
Også etter nokne år, passer vi barna, så ofte vi får
Og vi er stolte, kan du tru
Stolte som få, når vi seg deg med dei små
Og vi vil elske deg da.
Eg legg min hand, mot ditt kinn
Mine lepper mot din panne og eg kviskrer nokre ord,
som du ikkje kan forstå
Men som skal passe på deg nå

<https://www.youtube.com/watch?v=cCevySW31Qs> Eva Weel Skram

Sammendrag

Masteroppgaven bygger på en kvalitativ studie av hvordan 3 mødre opplever å være mamma etter omsorgsovertakelse. Mødrene regner seg fortsatt som mødre og de ønsker å ha en rolle i barnas oppvekst. Deres nåværende foreldreskap utøves hovedsakelig gjennom samvær med tilsyn. I sine beskrivelser legger de vekt på deres møte med hjelpeapparatet, deres følelse av å ikke kjenne seg god nok, hvordan de fortsatt ønsker å være en mor og deres streben etter å finne sammenheng og mening. Mødrenes begrensede posisjon og delaktighet i barnas liv står sentralt. Likeledes mødrenes beskrivelser av egen opplevd historie. Mødrene beskrev hjelpeapparatets manglende ivaretagelse av mødrene ved omsorgsovertakelse. Barnevernets rolle som kontrollør ble tematisert som utfordrende i sorgprosessen, utvikling av forståelse, samt utøving av foreldreskap. Studien er inspirert av Giorgis fenomenologiske analyse på leting etter betydninger og meninger.

Materialet omhandler følgende hovedfunn:

- Mødrenes møte med hjelpeapparatet
- De forteller meg at jeg ikke er god nok
- Barnet mitt er tatt fra meg – jeg er likevel mamma
- Mødrene strever etter å finne sammenheng og mening

Undersøkelsen understreker behovet for en tettere oppfølging av mødre etter omsorgsovertakelse. Studien skiller seg fra tidligere forskning da den belyser hva som for mødrene fremtrer som viktig under og etter omsorgsovertakelse og deres kontakt med barna. Resultatene bekrefter behov for foreldrearbeid ved og etter omsorgsovertakelse.

Nøkkelord: Barnevern, familieterapi, foreldreskap, omsorgsovertakelse, menneskelige møter, mødre med barn i fosterhjem, samvær.

Forord

Denne studien har vært en spennende og kunnskapsrik reise. Med tiden har jeg oppdaget at reisen så vidt har begynt. Jeg har mange å takke for at denne masteroppgaven ble mulig å gjennomføre og det er med ydmyk takknemlighet jeg skriver følgende;

Jeg vil takke mine informanter. De ga meg tillit og innblikk i deres livsverden. De viste åpenhet, vilje og sårbarhet i et sensitivt landskap. Oppgaven ville vært en umulighet uten dem.

Jeg ønsker å gi en spesiell takk til min veileder Randi Frieda Bagge. Hun har holdt ut med meg, gitt meg kyndig veiledning, løftet blikket mitt, utvidet mitt kunnskapsfelt, gitt av sin tid og gitt meg troen på min egen stemme. Jeg vil også takke Gunnar Nodland for støtte, faglige utvidelser, refleksjon og samtaler underveis i skriveprosessen. Jeg vil også takke mine medstudenter for deres varme, kunnskap og vidsyn underveis.

Til slutt vil jeg få takke min herlige sønn. Han har beriket og inspirert meg. Han har gitt meg muligheten til å møte 'verden' annerledes.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Forord	4
1.0 Innledning	7
<i>Min historie – min kontekst</i>	8
2.0 Teoretisk forankring og forskning	10
3.0 Metodologi	23
3.1 Valg av vitenskapsteoretisk ståsted	23
3.2 Vitenskapsteoretisk ståsted i en fenomenologisk og hermeneutisk forståelsesramme	24
<i>Fenomenologisk forståelsesramme</i>	24
<i>Hermeneutisk forståelsesramme</i>	25
3.3 Valg av forskningsdesign	27
<i>Kvantitativ og kvalitativ metode</i>	27
<i>Fenomenologisk analyse – Leting etter betydninger og meninger</i>	29
3.4 Datainnsamling	30
<i>Utvalg, rekruttering av informanter og innsamling av data</i>	30
<i>Utforming av intervjuguide</i>	32
<i>Gjennomføring av intervju</i>	32
<i>Transkribering</i>	32
<i>Validitet og reliabilitet</i>	33
3.5 Analyse	34
<i>Giorgis beskrivelse av fenomenologisk analyse, 4 steg</i>	34
3.6 Egen forforståelse	35
3.7 Forskningsteknikk	36
4.0 Analyse- Presentasjon av funn	38
<i>Informantenes møte med meg</i>	39
4.1 Mødrenes møte med hjelpeapparatet	40
<i>Jeg ba om hjelp – Jeg trenger noen å lene meg på</i>	40
<i>Jeg må gjøre det beste ut av situasjonen</i>	40
<i>Et håp og samtidig en forsoning</i>	41
<i>Jeg skulle ønske noen så meg som et menneske</i>	41
4.2 De forteller meg at jeg ikke er god nok	42
<i>Det du utaler om meg gjør noe med meg</i>	42

<i>Når maktesløsheten kommer snikende</i>	42
<i>Frykten for ikke å leve opp til forventninger om mammarollen</i>	43
<i>Bare hør meg og la meg ha min historie og sannhet</i>	43
4.3 Barnet mitt er tatt fra meg- jeg er likevel mamma	43
<i>Da barna ble tatt</i>	43
<i>Mamma på avstand</i>	44
<i>Når vi er sammen</i>	44
4.4 Mødrene strever etter å finne sammenheng og mening	45
<i>Sviktet ; hvordan opprettholde tillit</i>	45
<i>Jeg forstår ikke</i>	46
<i>Det går i generasjoner</i>	46
4.5 Oppsummering av funn	47
<i>Mødrenes møte med hjelpeapparatet</i>	47
<i>De forteller meg at jeg ikke er god nok</i>	48
<i>Barnet mitt er tatt fra meg – jeg er likevel mamma</i>	48
<i>Mødrene strever etter å finne sammenhenger og mening</i>	48
5.0 Diskusjon	49
5.1 Drøfting av funn	50
<i>Ser du meg?</i>	51
<i>Uante muligheter</i>	55
<i>Hva om kjærighet ikke er nok?</i>	58
5.2 Implikasjoner for fremtidig praksis	60
6.0 Svakheter ved studien- begrensninger-mitt kritiske blick	61
7.0 Framtidige forskningsspørsmål	63
8.0 Avsluttende kommentar	64

1.0 Innledning

”Det hender at vårt eget lys slukner og blir tent igjen ved hjelp av en gnist fra et annet menneske. Hver og en av oss har grunn til å tenke med dyp takknemlighet på dem som tente flammen i oss” (Albert Schweizer) (Duncan 2011: 13).

Dette forskningsprosjektet er basert på 3 kvalitative intervju av mødre som har blitt fratatt barna sine i regi av barnevernet. Jeg tar ikke stilling til skyldspørsmål. Kriteriene for deltakelse var at mødrene har opplevd eller opplever omsorgsovertakelse av barn med påfølgende langvarig plassering i fosterhjem. Plasseringen kunne være hjemlet som hjelpetiltak (bvl. § 4-4.5 ledd) og som omsorgstiltak (bvl § 4.12). Mine informanter har alle barn plassert under omsorgstiltak.

Jeg ønsker belyse mødres opplevelse ved omsorgsovertakelse. Intensjonen med min forskning er å få frem mødrenes stemme og hva som for dem fremstår som viktig ved det å være mamma på avstand. Studien legger vekt på hva som for mødrene fremkommer som betydningsfullt. Implisitt ligger hva som kan virke utviklende for de berørte barna. Mitt formål er å utvide kunnskap om og forståelse for fenomenet. Mitt ønske er at studien kan være til hjelp for fagpersoner, familieterapeuter og barnevern i det å samarbeide med foreldre som opplever å bli fratatt omsorgen for barn.

Min problemstilling er følgende:

Hvordan opplever mødre å bli fratatt omsorgen for barna sine?

- Stemmene til 3 mødre

Studien presenterer 3 mødres beskrivelser om hvordan de opplever å miste omsorgen for egne barn, og hvordan et moderskap på avstand kan oppleves. Studien er inspirert av Giorgis fenomenologiske analyse på leting etter betydninger og meninger. Min egen kontekst og forforståelse belyses i oppgavens innledning.¹

---

¹ Gjennom hele oppgaven anvendes begrepene behandler, hjelper, sosialarbeider og terapeut som synonymer for de profesjonelle i møte med mødrene.

Oppgavens innhold er som følger. Først gis en kort beskrivelse av min egen historie knyttet til studiens tema. Deretter presenteres teoretisk forankring med aktuell forskning, prosjektets metodologi og vitenskapelige ståsted, valg av forskningsdesign og datainnsamling. Deretter følger presentasjon av studiens funn, drøfting og implikasjoner for fremtidig praksis samt kritisk blikk på studien. Avslutningsvis presenteres mulige framtidige forskningsspørsmål og avsluttende kommentar.

Min historie – min kontekst

"Without context, words and actions have no meaning at all" Gregory Bateson.

Jeg har i denne studien vært nær egen opplevd virkelighet. Noen kan mene for nær. Gjennom selvrefleksjon og egen aktiv prosess, vel vitende om de berørtes stemmers manglende mulighet til å forsvare seg og temaets sensibilitet, velger jeg å løfte frem min egen sårbare historie. Det fremkommer som viktig for meg at denne oppgaven er basert på utvidende tanker og refleksjoner fra eget ståsted fremfor lukkede perspektiver. Jeg håper min studie av fenomenet; 'mamma på avstand, hva nå?', kan vekke nysgjerrighet i andres møte med gruppen.

Sønnen min har i dag rukket å bli 19 år. Han er en sjarmerende, høy, flott og lyslugget. Kjærlighet kan vises og uttrykkes i mange former. Min sønn og jeg har sammen erfart at livet har mange aspekter. Han har gjort meg bevisst på egne mangler og gjort meg rikere ved at han latt meg se verden gjennom sine øyne. Når det har blitt for vanskelig, har jeg med glede oversatt verden til noe mer begripelig. Jeg tror at det som for noen kan sees på som annerledes og mangelfullt, kan være riktig og berikende for andre. Min sønn befinner seg innen autismspekteret.

Jeg har vært mamma på avstand. Jeg har selv opplevd frivillig omsorgsovertakelse § 4.4-5 med plassering i institusjonelt beredskapshjem. Hvorledes plasseringen oppleves som frivillig avhenger for meg av kontekst. Jeg spurte selv barnevernet om hjelp. Min sønn var 9 år og verden utenfor hjemmet fremkom for ham som fremmed og vanskelig å forstå. Barnevernet hadde frem til overtakelsesdato aldri møtt sønnen min.

I prosessen har jeg sett hvilken betydning det kan ha for et menneske å bli trodd og tatt på alvor. Jeg har lest ord skrevet om meg, svært fremmed fra min egen forestilling; *"Morens virkelighetsoppfatning stemmer ikke overens med den oppfatning resten av verden har"*. (rapport statlig barnevern 2007). *"Mor er ambivalent, evner ikke å samarbeide, og mor og barn har for nær tilknytning til hverandre"* (2007). Ord og sammenhenger var tatt ut av ordinær kontekst. Min sannhet var fortsatt at jeg var mamma til en nydelig gutt som så verden på en annen måte enn meg selv. Noen forsøkte å begrense hans væren. Jeg kjempet for det motsatte.

I ettertid har jeg erfart at min forståelsesramme og mine intensjoner med spørsmålet om hjelp, var svært forskjellige fra daværende barneverns arbeidsform, måter å forstå, menneskesyn og imøtekommenhet. Det var i denne saken liten korrelasjon mellom lovverk, vedtak og utfall og sønnen min ble tilbakeført til meg.

Det opprivende bruddet, separasjon og tid med uvisshet har hatt stor innvirkning på min sønns forståelse og oppfattelse av seg selv og verden omkring. Hendelsen har også berørt og formet meg. Jeg har kjent på et bånd som for meg opplevdes som sterkt eksisterende mellom mor og barn tross fysisk avstand.

I lys av levde erfaringer er følgende spørsmål stadig tilbakevendende;

- 'Hvordan finner biologiske mødre det best å bli møtt i en så opprivende opplevelse det er å miste sitt eget barn og hva fremkommer som viktig for dem?'
- 'Hvordan opplever mødre å være mamma på avstand?'
- 'Kan mødre oppleve nærhet til eget barn, finne ro i situasjonen og gi barnet noe godt tross avstand?'

2.0 Teoretisk forankring og forskning

I det følgende presenteres relevante perspektiver og begreper knyttet til studien og dens problemstilling. Systemteori og utvalgte begreper er forsøkt knyttet sammen med forskning og barnevernfaglig teori med tilknytningsteorien som utgangspunkt. Lovverk og prosedyrer har fått begrenset plass da studien ikke tar stilling til skyldspørsmål i plasseringen av barn.

I et **sosialkonstruksjonistisk** perspektiv sees virkeligheten som en konstruksjon.

Sosialkonstruksjonistene synes å være opptatt av hvordan samskapning, mening og forståelse er de sentrale aspektene ved menneskers aktivitet. Konstruksjonen opprettholdes i en språklig basert dialog mellom mennesker, hvor en skaper mening gjennom et symbolbasert språk. For meg vil det si at en dialog mellom to fra samme type språk, sosiale kontekst og referanser vil samskape helt andre forståelser enn det som skapes mellom to personer som snakker forskjellig språk. **Mening og forståelse** har sine røtter i sosial interaksjon, basert på felles delt oppfatning om hvordan de symbolske formene skal forstås. Vår måte å skape mening på er dermed styrt av kontekst, tid og rom ved at de inngår i sosiokulturelle prosesser. Betydningen og vår måte å forstå på kan fra mitt ståsted variere fra situasjon til situasjon. Mening skapes sammen med andre og den konstrueres slik at vi kan være oss selv på ulike måter.

Sosialkonstruksjonismen legger til at menneskers sosiale virkelighet består av mer enn bare språk (Rønnestad og Lippe 2002, Gergen 2010, Johnsen og Torsteinsson 2012 og Lock og Strong 2014). Oppsummert hevder sosialkonstruksjonistene at språket først blir til i et samspill mellom mennesker og at virkeligheten er sosialt konstruert og først skapes gjennom språket.

Gregory Bateson beskriver hvordan alt er i en sammenheng og står i forhold til hverandre.

Videre hvordan mening skapes gjennom kontekst eller forståelsesramme (Jensen 2011).

Bateson beskriver hvordan ”**Helheten er mer enn summen av de enkelte delene**” (2006).

I det systemiske paradigmet legges det vekt på **relasjoner** (Jensen 2011). Bateson sier noe om at relasjoner kan dreier seg om alt fra avhengighet, dominans, hat, kjærlighet, opptreden og respekt (Ulleberg 2004). Daniel Stern hevder i sin teori om selvets utvikling at ”selvet” bare kan forstås som et relasjonelt fenomen, ”at det til enhver tid er den aktuelle konteksten som skapte og ga mening til selvet” (Johnsen, Sundet og Torsteinsson 2000: 36). Videre peker han på at selvopplevelsen er avhengig av andres nærvær og handlinger. Samspill er et vesentlig

trekk (Hart 2009). Bateson definerer **informasjon** som *”en forskjell som gjør en forskjell”* (Bateson 1972). Vi forholder oss til ideer i vår forståelse av verden. *”Mennesker må forstås i relasjon til andre”* (Bateson 1972). Ved å trekke frem egenskaper hos andre som relasjonsskadd, dårlig egnet eller ikke god nok, fremhever Bateson at vi sier like mye om oss selv, da det er forholdet vi står overfor som kategoriseres.

”Samspill må forstås sirkulært, og hva vi definerer som opphavet, årsaken eller utgangspunktet, er valg vi har gjort, en tolkning vi har foretatt. Det finnes ingen objektiv sannhet om et forhold, men tolkninger punktueringer, mulige måter og forstå på” (Ulleberg 2004: 43).

Tom Andersen uttrykte, at det ligger latent i oss mennesker å ha **forforståelse**. I det øyeblikket vi tilegner oss nye erfaringer, tolkes og forstås de i lys av allerede utviklet forståelse. I følge Andersen er det umulig å observere noe forutsetningsløst (Andersen 2007). *”En terapeutisk forståelse er en indre og ikke ytrestyrt forståelse”* (Løvlie Schibbye: 272, 2002). For å utvikle en indre forståelse trenger terapeuten å utforske klientens emosjonelle opplevelsesverden for å kunne skape gjenklang i tilsvarende følelser hos seg selv (Løvlie Schibbye 2002).

Anderson skrev i 2005 at *”det å være ”ikke – vitende” innebærer å være respektfull lyttende”* (Bagge 2007: 7).

”I fordringen ligger å gi avkall på egne forestillinger om seg selv, det å betrakte en annen som en likeverdig, likevitende person i stedet for en som skal observeres og objektiviseres, er den eneste måten å være i genuin dialog på” (Skervheim, Bagge 2007:3).

Haram sier at ved å våge å være i et ikke-forutbestemt landskap, våge å ’slippe mitt eget hode’ ble ekthet og varmen i de menneskelige møtene mer gjeldende for meg. *”Hjertet veit hva som er sant om en tar seg tid til å spørre og lytte til den emosjonelle resonans”* (2004:27). Daniel Stern uttrykte at *”det som sies oppstår i det øyeblikket det skjer”* (Hart 2009: 192). Stern definerer her og nå øyeblikk som *”den føyte opplevelsen av det som skjer under et kortvarig bevissthetsforløp”*(2007). Videre sier han at vi betrakter den menneskelige verden ut i fra tolkninger og våre handlinger har utspring i våre intensjoner (2007). Erfaring har latt meg kjenne på viktigheten av det å anerkjenne og vise tillit til de gode intensjonene som plattform i møter og det å fremme andre. *”Den gjensidige bekreftelsen kan skape*

høyenergifylte øyeblikk og krever en autentisitet fra både klient og terapeut” (Hart 2009: 193). Det har gjort meg oppmerksom på skjørheten i våre **allianser** i klientmøter. En variabel sett som viktig for at terapeuten skal nå kliniske mål er graden av positiv allianse mellom seg selv som terapeut og klient- et godt mellommenneskelig samspill. Ideen om likeverd ses sentralt i gjensidig anerkjennelse (Løvlie Schibbye 2002). Spesielt positivt er følelsen av medvirkning i egen prosess (Duncan 2012).

Dette kan ses som å **”koble seg på”** mødrenes frekvens. Stern understreker dette ved at han sier noe om menneskers evne til å ”lese” hverandres intensjoner ved hjelp av et ikke-verbalt språk. Han beskriver øynene som et vindu inn i den andres sinn og sjel (2007). Andersen sier videre

*”Det å være åpen og mottakelig for berøringene fra det ytre liv og samtidig være åpen og lydhør for svarene fra det indre liv er det jeg foretrekker å kalle **intuisjon**”*(Andersen 1992: 55).

”Invitasjoner handler om det White kaller fraværende, men implisitte – det som dukker opp og blir eksplisitt når man er på utkikk etter det” (Hertz 2011: 34).

Uante **muligheter** kan pakkes ut ved hjelp av klientens egne begrep, ord og uttrykk (Anderson og Jensen 2008).

”Mulighetene oppstår når vi tillater oss å være på utkikk etter dem, når vi utfordrer vår egen forståelser og når vi hjelper hverandre med å gi de liv. Mulighetene dukker ikke opp av seg selv, men nettopp i kraft av håpet og motet til å bidra til å utvikle dem. Alle mennesker har utviklingspotensialer som ikke umiddelbart er synlige, men som kan dyrkes frem” (Hertz 2011: 31).

Å lytte med åpenhet kan være krevende.

”Når vi lytter med en slik åpenhet kan vi som terapeuter risikere å forandre oss. I åpenheten og nærheten bevegtes vi. Det kan føre til utvikling, men er også truende. For noen er det truende å skulle endre holdning, for andre å måtte gi opp en teori, men for de fleste er angsten knyttet til å måtte forandre overlevelsesrettede væremåter... For det andre risikerer vi, når vi åpner opp, å komme nær den andre.. selavgrensingen utfordres, og vi må beskytte oss. For eksempel kan det tenkes at vi ikke orker å høre et dypt innestengt skrik fra den andre, en følelse av ekstrem hjelpeløshet, et håp om å bli sett, ivaretatt osv. Dette kan aktivere tilsvarende smerte i oss” (Løvlie Schibbye: 270, 2002).

Jeg forstår deler av dette som at en mulig utfordring for en hjelper kan ligge i at saken en står ovenfor er for forskjellig fra det en på forhånd har eller har hatt forestilling om. Dette kan videre være til hinder for egen bevegelse i å kunne nærme seg hverandre i et klient-terapeutmøte. Det kan og oppleves smertefullt å gjenkjenne smerte i oss selv, samtidig å kunne beskytte seg nok til å kunne hjelpe den andre.

Filosofen Hegel beskrev begrepet **anerkjennelse** som å kunne gjenkjenne, skjelne, befeste, erkjenne og styrke. Hegel beskrev anerkjenne som å se noe om igjen. For å skape bevegelse i en relasjon tilførte han begrepet gjensidig anerkjennelse hvor partene forholder seg til hverandre som subjekter (Løvlie Schibbye 2002). *"Anerkjennelse betyr at jeg lar den andre få være ekspert på sin egen opplevelse"* (Bae 1998: 214). Bae sier at anerkjennelse er mer en holdning og væremåte fremfor kommunikasjon. Tom Andersens måte å være på i forhold til sine klienter, det å være mottakelig for alle tings "levenhet" (livingness), med mottakelighet for det som skjer i kroppen, i han selv og i klienten.

"I hans øyne inntreffer viktige begivenheter i livet ikke bare inne i menneskers hode, i vedkommendes sinn, men i hele kroppen, i hele personens eksistens. "Når livet kommer til meg," sier ham" (Andersen, Jensen 2005: 30).

En følelse av **resonans** kan beskrives ved at det oppstår gjenklang i oss eller samklang mellom ulike sider ved vår oppfatning av virkeligheten. Resonans kan beskrive den gjenkjennelsen eller gjenklangen klienten eller terapeuten føler i forhold til sin egen situasjon eller historie som følge av samtalen mellom seg og terapeuten (Jensen og Ulleberg 2012). Stern nevner speilnevroner som et mulig nevrovitenskapelig bevis på en **forståelse** av vår evne til empati og intuitiv kontakt i møte med andre (2007). *"Denne "deltakelsen" i et annet menneskes liv skaper en fornemmelse av å følge/dele med/forstå denne personen, spesielt hans eller hennes intensjoner og følelser"* (2007:96). Førsteamanuensis i filosofi Frode Nyeng beskriver fra et fenomenologisk og eksistensielt ståsted forskjellen på **følelse** og **emosjon**. Han beskriver en følelse med en faktisk opplevd opplevelse med rørelse i bevisstheten. Emosjoner beskrives som noe som er knyttet til en tidligere opplevd hendelse, en erfaring eller en persons verdisyn. Nyeng viser videre til at våre følelser forsøkes forklart ut fra hvordan vi emosjonelt plasserer oss i forhold til våre omgivelser (2006). Skal vi forstå tenkning trenger vi å forstå følelser. Følelsene er virkelige for oss ved at de merkes. *"Følelsesansen gir oss direkte kroppslige fornemmelser"* (Nyeng 2006;13). Jeg tenker at følelsene hjelper oss til å forstå hva som berører oss. Nyeng beskriver det som *"en enhet av*

det kroppslige og sjelelige – det som beveger oss” (2006;13). Wittgenstein forstår menneskekroppen som følelsesmessig og uttrykksfull. Oppsummert tenker jeg at fenomenologien beskriver følelser som prosesser en kan se i og mellom mennesker .

Dypest sett handler det om et basalt menneskelig behov for å føle seg sett og forstått av andre som evolusjonsmessig er oppstått ut fra pattedyrenes behov for å føle seg sosialt forbundet med andre. Det er verken intellektuell eller følelsesmessig innsikt eller følelsesmessig utladning, men den gjensidige følelsesmessige inntoning” (Hart 2009: 187).

Lars Uggerhøj fremhever at **Det menneskelige møtet** mellom klient og sosialarbeider kjennetegnes ved at møtet preges av en respektfull, likeverdig og medmenneskelig fremtoning. Likeledes skal hjelperen bevare klientens stemme i systemet. Uggerhøj viser til at offentlig støtte fortrinnsvis skal være tilpasset klientens situasjon og levesett. *”Formen for hjelp må ikke have egenskaber, som ikke findes eller ikke kan accepteres af livsformen”* (Bergstrøm og Fog 1990; Uggerhøj: 83, 2005). Familier uttrykker medmenneskelighet som ’møter’ hvor problemer kan drøftes så vel som hverdagslig prat. Ærlighet i relasjonen utmerker seg som vesentlig, dertil å bli involvert i prosessen. Klienten fremmer videre et ønske om håp og likeverdighet. Likeverdighet defineres som å vise respekt for det som er forskjellig. Dette kan medvirke til at klienten får innflytelse på sitt eget liv. Makten i forholdet synes da mer likeverdig (Uggerhøj, 2005). Annette Holmgren uttrykker at *”Mennesket må føle seg betydningsfulle i forhold til noen”* (2010). Tillater vi oss å være på utgikk oppstår mulighetene. Noen ganger trenger de hjelp til å vekkes til liv og vår egen forståelse behøver utvides og utfordres. *”Mulighetene dukker ikke opp av seg selv, men nettopp i kraft av håpet og motet til å bidra til å utvikle dem. Alle mennesker har utviklingspotensialer som ikke umiddelbart er synlige, men som kan dyrkes frem”* (Hertz 2011: 31).

Daniel Stern **utviklingsmodell** forstås av meg som internaliserende oppfatninger om folks liv. Oppfatninger påvirket av vanetenkning som kan sees som et hovedsakelig kulturelt fenomen. Mennesket skapes kulturelt, sosialt og personlig (Johnsen, Sundet og Torsteinsson 2000). Psykologen Bruner, terapeuten White og filosofen Foucault, var alle opptatt av **identitet** og hvordan identiteten ser ut til å forme våre konklusjoner om oss selv (2000). Anderson hevder at det ikke synes å finnes en gitt virkelighet utenfor individets konstruksjoner. Utsagnet kan antyde at menneskets narrativ er dets sannhet (1997). Schibbye skriver at dette er noe hjelpeapparatet trenger å lytte til (2002).

Den narrative teorien ønsker å bringe frem de alternative historiene om hvem vi er. (Holmgren 2008, White 2009). ”Alle menneskers liv er fylt med konklusjoner over hvem de er” (Holmgren 2008: 27). De nevnte var blant annet opptatt av, hvordan en legger mening i vår relasjon til andre, ved hjelp av våre konklusjoner om egen identitet. Konklusjonene har sammenheng med våre forestillinger om oss selv.

*”En **identitetskonklusjon** er den selvoppfatningen man trekker ut av begivenhetene og hendelsene man har tatt del i” (Holmgren 2008: 28). ”Vi gir identiteten vår næring gjennom forbindelsene vi har, men insisterer likevel på at vi også er noe mer, vi er noe i oss selv” (2008: 41).*

Forskning viser at klientmøter ofte kan bli et møte mellom sak og eller tilfeller og saksbehandler (Salonen 1998). Foucault sier at individer blir en frivillig eller stridig agent i egen selvdisiplin ved at de tilpasser seg eller foretar endring ut fra ekspertråd gitt av andre. Det sosialfaglige feltet kan preges av det Foucault kaller **eufemisert makt**. Makt som kaller seg noe annet, som for eksempel omsorg, støtte eller uttrykt ”riktig” viten. Både Foucault og Erving Goffman fremhever begge et normaliseringsperspektiv i profesjonelles arbeid med klienter. For meg kommer dette tydelig frem i de forventninger som ligger i det ’normale’ ved å være mor og omsorgsgiver. Forventning om åpenhet er en annen side ved maktforhold i klientmøte. Klient og hjelpearbeider opplever situasjonen rundt klienten forskjellig. Spenningsforholdet kan komme tydelig frem gjennom ulike forventninger, intensjoner og at sosialarbeiderens definisjon av situasjonen ikke formidles åpent for klienten (Uggerhøj 2005).

Michel Foucault knyttes til begrepet **makt**. Hans tanker er ofte nevnt i forhold tilknyttet **diskurs**begrepet og ulike maktformer. Ulike former for makt viser seg og på mikronivåer som i konkrete møter mellom personer (Foucault, 1978). Foucaults maktbegrep settes i sammenheng med hans oppfatning av viten og vitenskap. Foucault presiserer at ”sannheten” defineres av den som innehar makten og omvendt. Jeg forstår dette som at den som innehar kunnskap om et fenomen, ’eier sannheten’ i følge Foucault (1980). Foucault sier og at det eksisterer en tett forbindelse mellom språket vårt og sosiale prosesser (Uggerhøj 2005, Gergen 1997). Språket vårt er strukturert i ulike mønstre. Disse preger våre utsagn. Diskurs synes å være; ”en bestemt måte å tale om og forstå verden (eller utsnitt av verden) på” (Thagaard 2013: 124). Diskursanalyse fremhever hvordan personer skaper mening gjennom sine uttrykksmåter (2013). I min oppgave knyttes det til diskursen om ’den gode mor’.

”Forestillingen om det annerledes er direkte afhængig af et normaliseringsbegreb, og omvendt: Forestillingen om det normale udsondres ved, at man udpeger det unormale” (Uggerhøj: 13, 2005).

Vi kan se fenomener ut ifra hvilken posisjon vi har. Bateson referer og til en kulturell og en lokal kontekst. Han kan virke kritisk til tilsynelatende antakelser han ser den vestlige verden bygger på (Bateson 1987).

Jeg har beskrevet hvordan hjelperens forforståelse påvirker vårt møte med klienter. Vi er subjekter med medbrakt historie. Klientmøter kan påvirke oss. Behandlere kan beskytte seg selv ulikt i møte med situasjoner hvor eget selv utfordres. Hjelperen kan distansere seg og fraskrive seg ansvar, eller kan sette opp et selvforsvar både emosjonelt og fysisk. Et eksempel kan være møter med familier som vekker negative følelser i oss. Disse møtene kan gjøre at vi som hjelper trekker oss tilbake og skaper en distanse. Andre ganger kan fagpersoner redusere kompleksiteten for selv å overleve i situasjonen. Vi former klienten i det som passer vår egen arbeidsmodell. Killén beskriver dette med at vi setter ressursorientering opp mot problemorientering og at det dermed er klientens virkelighet som ikke passer inn i vår behandlingsmodell fremfor å revurdere behandlingsmodellen (2012). Humanistisk psykologi har en tanke om å ta avstand fra det å tingliggjøre klienter.

”Jevnbyrdige samspill er en forutsetning for et autentisk møte mellom ”jeg” og ”du”. Et møte hvor klienten blir møtt som et unikt menneske og ikke som et objekt for terapeutens erfaring” (Haram 2004:28).

Noen ganger kan fagpersoner forlate sitt profesjonelle ståsted i møte med **omsorgssvikt** og dens mulige provokasjoner, og en opplevelse av rolleforvirring kan oppstå (Killén 2012).

”Vi påtar oss ofte en slags påtalemyndighet- eller advokatfunksjon: etterforskning, forhør og bevisføring, innpakket i en tilsynelatende terapeutisk funksjon og språkdrakt” (Killén 2012:77).

Konsekvensene kan fremstå uheldig. Foreldrenes forsvar styrkes i form av aggresjon, benekting, projisering og tilbaketrekning. Dette kan hindre etablering av samarbeidsforhold med familien. *”Hjelp må baseres på forståelse og ikke på bevis” (2012:77).*

Fra et fenomenologisk ståsted påvirker **fortid** nåtid på ulike måter og nivå. Fortiden kan ha en innvirkning en selv ikke er bevisst. Den erkjennes kun om en inntar en objektiv holdning i iakttagelsen av seg selv (Stern 2007). Fogel snakker om hvordan fortiden ligger i oss til tross for representasjon og reaksjonsmønstre som hører til vår implisitte viten ved å påvirke oss uten at vi selv legger merke til det (2003). Hendelser som sees som ikke-eksisterende kan ha radikal innvirkning på vår nåtid ved at den påtvunget begrenser vår frihetsgrad. Dette forklares med *”nevrologiske forandringer som ble irreversibelt spikret fast tidlig i utviklingen på grunn av sensitive/kritiske perioder, traumer eller konflikter”* (Stern 2007:203). Fortid kan og oppstå i en form som føles virkelig. Det å oppleve en erindring. Dette kan skyldes at erfaring fra fortid og nåtid legger seg ovenpå hverandre uavhengig av tidsperspektiv. Jeg forstår Stern dithen at dette er erindringer fra vår egen fortid vi selv ikke er bevisst. De er ikke forankret i oss til tross for egen sansing (2007). Holmgren beskriver dem som responser på traumer fra noe vi har erfart (2010). Kork skriver om hvordan *”the body keeps the score”* - våre kropper husker alle våre erfaringer (2014).

Språket avgjør våre handlinger og skaper vår mening. Annette Holmgren hevder at det mest sentrale begrep i all type terapi er å skape **mening**. Opplevelser som føles opprivende kan føre til at en mister fornemmelsen av hvem en er. Vår rolle som hjelper kan bidra til at klienten forbindes med seg selv (2010).

Samuel Todes beskrev allerede i 1963 hvordan mennesker har **kunnskap nedfelt i kroppen** og om hvordan følelser påvirker oss. Kunnskapen kan ikke forstås diskursivt eller teoretisk. Jeg tenker det som kunnskap jeg besitter uten at jeg kan formidle den med mine begreper. De trer fem gjennom mitt kroppsspråk og i min væremåte. Todes argumenterte mot den bevissthetsfilosofiske tradisjonen fra Locke, Descartes og Kant. Todes beskrev kroppen som noe annet enn et passivt objekt, mer som et subjekt. For meg ser jeg det forklart gjennom, at kroppen danner selve mulighetsbetingelsen for vår tilgang til verden og vårt handlingsrom i den (2001). Oppsummert lagres erfaringer som kunnskap i kroppen. Kunnskapen lagres og kroppen minnes. Kunnskapen fremtrer bevisst og ubevisst (Van der Kolk 2014).

Begrepet **kommunikasjon** er innholdsrikt. Ulleberg sier at en nærmest kan legge et **kommunikasjonsperspektiv** på virkeligheten. I dette ligger at alt kan kommuniseres. Det ligger grunnleggende i mennesket å tolke og gi fenomener en mening i vårt møte med verden. Bateson mener at vi har utviklet visse tankefeil (Ulleberg 2004). Premissene for vår

tenkning kan ligge i at vi trekker ut deler av en helhet for å få en kontroll på helheten; ”*mennesker mot natur, vi mot de andre*” (Bateson 1972). Bateson hentydet at verden bør forstås gjennom **sammenhenger** og helheter (Ulleberg 2004).

Bateson var opptatt av å undersøke hvordan alt levende **tenker og forstår i historier**. Mennesket stilles her i en særstilling fremfor annet levende. Historier fremstår i ulike nivå og former (1972). Derneft kan det sees at mennesker gjenforteller historier om livet de har levd. ”*Historiene kan sees på som en måte å fastholde seg selv som person på, og sitt forhold til andre mennesker, til idealer eller moral*” (Ulleberg 2004). Jeg forstår dette ved at gjennom våre fortellinger konstruerer vi vår egen virkelighet.

Biologen Humberto Maturana brakte inn begrepet **multivers** om vår måte å forstå virkeligheten. Han mente at et og samme fenomen kan forstås og dermed beskrives på flere måter og at ingen av versjonene er mer korrekte enn de andre (Andersen 1994).

Stern ytrer at klienter har et ønske om å **bli forstått** ved å dele hvordan det oppleves å være dem med å dele egen historie med andre (2007). Killén understreker at uansett grad omfang og type omsorgssvikt beror evnen til å hjelpe at barnets omsorgssituasjon grundig undersøkes og at vår forståelse baseres på mest mulig pålitelig informasjon. Videre at hensiktsmessig hjelp krever et helhetlig syn på situasjonen (2012).

Ulleberg skriver om hvordan **familier utvikler sin egen kultur**. I familiekulturen lærer vi blant annet noe om hvordan det er å være mor, regulering av følelser, forhold til andre mennesker og verdisyn. Mange av de lærte mønstrene, repeterer vi senere i livet. Andre retter vi kritikk mot og gjør andre valg (2004).

Daniel Stern understreker hvordan samholdet i menneskelige grupperinger kan forsterkes av å påvirke medlemmenes samvittighet. Han hevder at den grunnleggende ferdighet for utvikling av moral ligger i **intersubjektivitet**. Moralske emosjoner kan være forlegenhet, **skam** og **skyldfølelse**. Disse synes å oppstå når du klarer å se deg selv gjennom andres øyne. Jeg ser dette som refleksjoner du selv gjør ut i fra hva andre ser deg som. Intersubjektivitet ser og til å fremme refleksiv bevissthet. Intersubjektiv orientering kan motsatt opptre som vårt følte behov for å bevare, definere eller gjenskape vår identitet og for å skape sammenheng med eget selv. Stern hevder at vi trenger andres øyne for å forme oss selv og for å holde oss

sammen (2007). Mødre som bryter med den normgitte forestillingen av det å være mor forsøker å normalisere sin situasjon. Ofte kan mødre forsøke å opprettholde sin ide og forestilling om et familieliv de ser som vanlig, selv på avstand. Mestringsstrategier knyttet til skam og sorg er ikke uvanlig når foreldre mister omsorgen for barn (Ellingsen 2007). De fleste foreldre som har barn plassert viser ambivalente følelser. De savner barnet i hverdagen og sliter med følelser som skyld og skam over ikke å ha lyktes i sin omsorgsoppgave. Ofte utløser tvangsplassering en psykisk krise (Slettebø 2009). Nyeng hevder at følelser forutsetter opplevelsen av et konstant selv. Videre at følelsene og selvet er en del av en hermeneutisk utviklingsprosess. Han forklarer følelser som skam, anger og skyld som en autentisk innrømmelse og dialogisk åpning mot andre, en type innrømmelse av et behov for modning og vekst (2006). En stor gruppe foreldre savner psykologisk hjelp til håndtering av vanskelige følelser. Foreldre etterlyser og hjelp til sosial kontakt og til å bedre egne levekår (Slettebø 2009).

Med **foreldreskap** mener jeg foreldrenes rolle og utøvelse. Foreldreskap er konstruert kulturelt og sosialt. Det kan defineres som *”en prosess som består av oppgaver, roller, regler, kommunikasjon, resurser og relasjoner”* (Arendell 1997:5). Vi kan skille foreldreskap mellom de engelske begrepene **’parenting’** og **’parenthood’** (Bø & Olsen 2008). Parenting sier noe om hvordan normer og forventninger til det å være forelder utøves i praksis. Parenthood kan oversettes med foreldreskap og omfatter de sosiale og kulturelle forventninger til det å være forelder. Jeg forstår det som at utøvelse av foreldrerollen og foreldreskapet påvirkes gjensidig (Hennum 2002). Forskning indikerer at foreldre til barn i fosterhjem ønsker å være betydningsfulle for barna sine, involvere seg, ha kontakt og tilbringe tid med dem. Videre ønsker de å følge med i barnas hverdagsliv og i deres utvikling. Noen foreldre er også opptatt av barnets ve og vel i fosterhjemmet (Slettebø 2008, Jørgensen 2015).

Begrepet foreldreskap er i utgangspunktet kjønnsnøytralt. Allikevel ser det ut til at det er knyttet ulike forventninger til mødre og fedre. Min oppgave belyser mødre og deres opplevelse av omsorgsovertakelse og **moderskap**. På midten av 1800 tallet vokste det frem et bilde av *’den gode mor’*, en mor som viet livet sitt til å yte god omsorg for sine barn. Forestillingen har fortsatt å vokse i takt med kunnskap om barns behov og Bowlbys **tilknytningsteori**. Bowlby fremhever moderlig omsorg som livsnødvendig for barns psykiske helse videre i livet (Sommerschild og Thuen 1997). Det stilles i dag store krav til mors

omsorgsevne, emosjonelt og praktisk. En mor trenger å involvere seg i barns liv, være kjærlig og tilgjengelig (Ellingsen 2007).

Psykologen Bowlby (1969, 1973, 1980, 1988) har hatt stor betydning for vår forståelse av barns behov og relasjoner. Han sees på som grunnleggeren av tilknytningsteorien. Bowlby ytret at barn trenger en vedvarende relasjon til sin omsorgsperson, en 'trygg base'. Videre at når barnet føler seg som et selvstendig avgrenset jeg, kjenner det samtidig at det trenger den andre (Løvlie Schibbye 2002). I tilknytningsteoretisk lys kan **god omsorg** være;

”Trygg tilknytning innebærer en emosjonell tilgjengelig og responsiv mor som fremmer barnets egne målrettede intensjonale væremåter... .. å gi barnet et større rom og mer tid til å repetere handlinger og til å reflektere over egne tankeprosesser, og slik jeg ser det, til å bearbeide følelsesmessige opplevelser... Foreldre med trygg tilknytning som voksne og trygg tilknytning i egen barndom har større mulighet til å skape trygge bånd i forhold til egne barn. Jo mer reflekterte foreldrene er desto tryggere er barnet” (Løvlie Schibbye; 103, 2002).

Stern sa at tilknytning fører mennesker nærmere hverandre slik at intersubjektivitet, opplevelse av felles mening kan utvikle seg (2007). Omsorgspersoners følsomhet og lydhørhet i barns første levemåneder sies å være en forutsetning for trygg utvikling (Ainsworth 2015). Omsorgssvikt kan defineres som;

”Omsorgssvikt er resultatet av et komplekst årsaksforhold hvor både samfunn og kulturelle forhold , ytre stressfaktorer og samlivsforhold samt personlighetsfaktorer hos både foreldre og barnet spiller inn. Hvor tyngden til en hver tid ligger, varierer fra en familie til en annen” (Killén 2012:89).

Forskning antyder at barns tilknytning til profesjonelle omsorgsgivere mulig kan kompensere for utrygg barn- foreldretilknytning (IJzendoorn og Tavecchio 1987) (Killén 2012).

Ved omplassering av barn utsatt for omsorgssvikt, har en ofte observert at små barn legger på seg, utvikler språk og viser en aktiv tilknytningsadferd. For større barn kan en gjennomført plassering kjennes som en lettelse for barnet da det ikke lenger utsettes for eksempelvis farer, forsømmelser og trusler. Dette til tross har barnet behov for å sørge (Killén 2012).

”Dersom det er rimelig grunn til å anta at det er forhold som kan gi grunnlag for tiltak... skal barneverntjenesten snarest undersøke forholdet. Undersøkelsen skal gjennomføres slik at den minst mulig skader noen som den berører...” (§3) (Killén 2012: 276).

”Dersom det ikke er nok å bygge på hos foreldrene til å skape en god nok omsorgssituasjon, er det viktig å ha grunnlag for å vurdere barnets videre omsorgs- og eventuelt behandlingsbehov. Vi må også ha et grunnlag for å vurdere hvordan vi best kan hjelpe foreldre og barnet videre” (Killén 2012: 276).

Foreldre har tradisjonelt blitt tillagt et stort ansvar når barn utvikler problemer. Foreldre betegnes som årsak til barns problemer, videre som hinder for barnets utvikling (Slettebø 2009). Barnevernsarbeidere overfokuserer på at problemene i en familie hvor barnet tar skade, henger sammen med foreldres og spesielt mors psykiske helse. Undersøkelser viser at mødres problemforståelse ofte er knyttet til utfordringer i det daglige liv som omhandler økonomi, bomiljø, utfordring i å kombinere barn og jobb og forholdet til barnets far (Slettebø 2009 og Aamodt 2014; Andenæs 2000, Egelund 1997). Barnevernet har vist en lang tradisjon med **motherblaming** ved at moren blir ansvarlig for en manglende omsorg (Backe – Hansen 2001). Bache-Hansen sier videre at oppmerksomheten rettes ofte mot mødrene og angitte negative egenskaper selv når det synes åpenbart at fedrene er hovedproblemet. Fra et slikt perspektiv kan barnevernet som instans forstås som en kompensasjon for mødres, sjeldent foreldres inkompetanse som oppdrager (Slettebø 2009). Familiens stemme er i forhold til tolkningsretten mindre kvalifisert enn profesjonell tolkning. *”Familienes deltakelse i barnevernet blir erstattet med en profesjonell samtale ’om dem’” (Egelund1997:53).*

Fosterhjemsplassering er i følge Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, det mest brukte omsorgstiltaket i Norge (2012). Tiltaket kan enten være et frivillig hjelpetiltak hjemmel i barneloven §4-4, 5 ledd eller en **omsorgsovertakelse** hjemlet i §4-12. Ved en frivillig plassering beholder foreldre omsorgen for barnet juridisk med fosterhjemmet som omsorgsarena på vegne av foreldrene. Ved omsorgsovertakelse overtar barnevernet juridisk ansvar for barnet. Foreldrene beholder delt foreldreansvar, uten at graden er avklart (2012). Barnevernet har et klart definert ansvar for oppfølging av foreldre ved begge former for plasseringer (Slettebø 2009).

Foreldres kamp for mer tid med barna etter overtakelse er et kjent fenomen i barnevernfaglig kontekst (Jørgensen 2015). **Samvær** fremkommer som viktig for gruppen, da det er her foreldreskapet kan opprettholdes. Regelmessige møter med barnevern og fosterhjem er og etterlyst. Foreldrene ønsker her å utveksle informasjon samt planlegge samvær (Slettebø 2009). Studier viser at foreldres opplevelse av samvær og kontakten de har med barna viser mangler i samarbeid mellom foreldre, barnevern og fosterhjem. Etter plassering kan foreldre

risikere å ikke bli regnet som brukere. De får ofte en marginal rolle i nevnt samarbeid. Det ser ut til at de mangler oppfølging og informasjon om barnet (Moldestad og Skilbred 2009 og 2010, Slettebø 2008, 2013 og Jørgensen 2015).

Undersøkelser tyder på at foreldre med barn i fosterhjem får mindre oppfølging enn foreldre med barn på institusjon. En tendens viser at foreldre med barn i fosterhjem har utfordrende levekår og har behov for hjelp fra ulike instanser. Det sies videre at kommunene mangler rutiner for oppfølgingsarbeidet. Mange foreldre føler seg avvist i sitt forsøk på å kontakte barnevernet. Hjelperne ser ut til å ha kontakten rettet mot barnet og fosterforeldrene (Slettebø 2009).

Foreldrenes stemme har sjeldent blitt belyst i fosterhjemsforskning (Alpert 2005; Egelund og Hestbæk 2003, Höjer 2009, 2011 og Ulvik 2002).

Forandring kan sees på to måter. Det kan være å innskrenke det som var der på forhånd. Denne type forandring kommer utenfra og kan virke kontrollerende og styrende. Den andre type forandring kommer innenfra. En utvider og fornyer det allerede eksisterende i vedkommende. Den sistnevnte henger ofte sammen med mottatte inntrykk respondert med en personlig reaksjon. (Rønnestad og Reichelt: 2011) *”En forskjell som gjør en forskjell”* (Jensen 2011: 26). En forskjell stor nok til å kunne skape endring, **en bevegelse**. *”Denne forskjellen må være stor nok til at individet ønsker å gjøre en forandring, samtidig ikke så kraftig at den hemmer endring”* (Jensen 2011: 26). Barnevernet har undersøkelsesplikt ved bekymring. I barnevernkontekst finnes foreldre som vurderes gode nok eller det kreves en forandring. I lys av dette vurderes foreldre som foranderlige eller uforanderlige med intensjonen om å ivareta barnets beste. Mødrene i denne studien har opplevd omsorgsovertakelse med varig plassering. Mødrene mener selv de kan forandre seg og etterstreber endring.

3.0 Metodologi

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for mitt vitenskaps- og kunnskapsteoretiske ståsted. Mitt valg av metode er styrt av prosjektets problemstilling og studiens innhold. Metodevalget befinner seg innen kvalitativ forskning mer spesifikt innen fenomenologien. Videre vil jeg redegjøre for metodisk forskningsdesign, studiens praktiske del med datainnsamling og analyseprosess samt prosjektets etiske perspektiver.

3.1 Valg av vitenskapsteoretisk ståsted

Metode kan beskrives som en vitenskapelig måte å beskrive virkeligheten på (Hagen 2008). Sammenliknet med vitenskapsfilosofi er vitenskapsteori en relativt ny måte å undersøke virkeligheten på. Hver enkelt teori har sin antakelse om grunnlagsforståelse, dets epistemologiske og ontologiske ståsted. **Ontologi** er læren om det værende (Thornquist 2003). Slik jeg ser det gjenspeiler dette forskerens bevissthet rundt egen tenkning og tolkning.

Epistemologi betegner ”læren om grunnlaget for all viten” (Langdridge 2006: 248). Epistemologien ser på ulike typer kunnskap om verden filosofisk sett og validiteten av denne kunnskapen. Det kan sies at vitenskap er tilegnelse av kunnskap gjennom objektive erfaringer (Langdridge 2006). Et spørsmål er om forskeren kan være nøytral i forhold til sin egen forforståelse, når det gjelder innhenting av data og i behandlingen av den. **Objektivismen** tar utgangspunkt i at det finnes en objektiv virkelighet uavhengig av en hver bevissthet, og at ved å følge bestemte metoder kan en legge frem sann kunnskap. En objektivistisk holdning vil være å forstå sannhet som noe som overensstemmes med den faktiske virkelighet (Johnsen, Torsteinsson 2012). **Subjektivismen** kan forstås ved at all kunnskap tar utgangspunkt i det erkjennende subjekt. I subjektets eget følelsesunivers, dets holdninger og konteksten mennesket befinner seg i. Jeg forstår det som at innenfor subjektivismen forstår en sannhet som noe som varierer fra menneske til menneske.

Positivism definerer et tradisjonelt vitenskapssyn.

”En positivist vil mene at gjennom systematiske studier av verden kan man beskrive og forklare hvordan verden faktisk er. Videre bestemmer egenskapene ved den ytre verden hva vi kan si om den. Til syvende og sist finnes det en sannhet som venter på å bli oppdaget. Målet for en positivist er å finne objektiv kunnskap om verden ” (Langdridge 2006: 248).

I det positivistiske paradigmet skulle alt veies, måles og telles. Det mekaniske verdensbildet med en lineær årsak – virkningsforståelsesramme, , ligger dypt forankret i den vestlige verdens tenkesett (Jensen og Ulleberg 2011). Fenomenologi og hermeneutikk oppstod som positivismens motkraft. Jeg har valgt å benytte en **hermeneutisk fenomenologisk tilnærming**. Dette for å kunne kombinere hermeneutikkens fortolkningsmuligheter med fenomenologiens blikk på enkeltmenneskets opplevelse og erfaring (Thagaard 2013). Jeg har valgt å posisjonere meg ut fra et **sosialkonstruksjonistisk** perspektiv. Hvilket for meg betyr at vår virkelighet skapes gjennom det sosiale og at vår kunnskap blir til i sosialt konstruerte kontekster.

3.2 Vitenskapsteoretisk ståsted i en fenomenologisk og hermeneutisk forståelsesramme

I denne studien skal jeg intervjuer mødre om deres opplevelse av et fenomen. Jeg vil forsøke å få frem deres stemme, ved at deres perspektiv og opplevelse får tre frem (Halvorsen 2008).

Fenomenologisk forståelsesramme

Fenomenologi kan sees i et filosofisk perspektiv ved at den omhyggelig beskriver og analyserer menneskets bevissthet med vekt på den enkeltes subjektive livsverden. Rundt 1900 introduserte Edmund Husserl (1859-1938) fenomenologien som og kalles erfaringsfilosofi (Bø 1996). Husserl beskriver livsverden som kunnskapen om det som danner et nødvendig utgangspunkt for all forståelse. Han beskriver dette med kunnskap om våre erfaringer som vi stort sett tar for gitt fra våre her og nå øyeblikk. Husserl sier at kunnskapen befinner seg på et ikke- intellektuelt plan og kaller den for førpredikativ og passivt fungerende (Bengtsson 2006). Livsverden kan forstås som vår subjektive opplevelse av det vi opplever direkte og umiddelbart. Ser en bort fra menneskets forhåndskunnskap og i stedet søker kunnskap i

beskrivelsene av fenomeners essens og vedvarende mening, vil den enkeltes livsverden tre frem (Kvale og Brinkman 2009).

Hermeneutisk forståelsesramme

Hermeneutikk er opprinnelig læren om tekstfortolkning. Bearbeidelse og fortolkning av tekst er uunngåelig i kvalitative studiers forskningsprosess (Lindseth og Nordberg 2004).

Hermeneutikk som vitenskapssyn er opptatt av hvordan en fortolker handlinger og de bakenforliggende intensjonene for disse handlingene (Halvorsen 2008). Et grunnleggende prinsipp i fortolkningsprosessen er en stadig veksling mellom forståelse av tekstens deler, samtidig med forståelse av teksten som helhet (Kvale 1983). I min forskning vil jeg se på de enkelte delene i mitt materiale under selve intervjuet og videre i analysen. Deretter vil jeg se etter sammenfallende temaer og opplevelser og deretter se på helheten igjen. Hermeneutisk metode utøver en sirkulær forståelse av sammenhenger (Jensen og Ulleberg 2011). Denne prosessen kalles den **hermeneutiske sirkel**. Sirkelen pågår til en innehar en opplevelse av å forstå teksten sammenhengende og konsistent (Kvale, 2013). Den hermeneutiske sirkel sier noe om at mening bare kan forstås i lys av den **kontekst** vi studerer og er en del av (Thagaard 2009). Delene forstås i lys av helheten og helheten forstås i lys av delene. Dette kan sees i sammenheng med en systemisk forståelse av den gjensidige påvirkningen vi har i relasjon til hverandre (Hårtveit og Jensen 2004).

I analysen av kvalitative intervjuer veksler en og mellom å forstå eller fortolke deler av intervjuet i lys av intervjuet som helhet. Forståelsen av delene kan samtidig skape en forståelse av intervjuteksten som helhet (Kvale 2013).

Formålet med fenomenologiske studier kan sies å være *"back to the things themselves"* (Giorgi 1985). Giorgi beskriver at fenomenologiske studier er å undersøke ulike psykologiske fenomen i opplevde konkrete situasjoner i det enkelte menneskets hverdag. Forskeren har et ønske om å trekke ut meningsbærende essenser fra det aktuelle fenomenet. Dette gjennom å studere de erfaringer folk har med fenomenet (Lindseth og Norberg 2004). Forskeren skal i størst mulig grad åpne seg for fenomenet ved å sette til side de antakelser en selv kan ha om fenomenet. Synet på i hvilken grad det er mulig å evne å sette en slik forforståelse til side og hvilken del av forforståelsen som er nødvendig å ha for å kunne forstå fenomenet overhode, varierer mellom ulike teoretikere (Lindseth og Norberg 2004). Jeg forstår det som at den

hermeneutiske posisjonen argumenterer for at forforståelsen inngår som en naturlig og nødvendig del av forskerens forskningsprosess (Kvale 1983). Fenomenologien ser ut til å unnlate å trekke slutninger og bestemme seg for hvordan ting er i forkant av en studie og i møte med informantens fortelling. Forskeren tilstreber å ikke møte materialet med et teoretisk byggverk (Lindseth og Nordberg 2004).

I det følgende vil jeg redegjøre for det postmoderne paradigme, samt to vesentlige perspektiver; konstruksjonisme og sosialkonstruksjonisme. Disse perspektivene danner grunnmuren for mitt valg av metode og senere analyse.

Postmodernismen fremhever at kunnskap er samtalebasert. Postmodernismen mener på den ene siden at menneskelig forståelse kun er mulig gjennom språket. Samtidig hevdes at enhver forståelse er avhengig av sin sosiale, historiske og kulturelle kontekst. Postmodernismen avviser ideen om nøytralitet (Jensen 2011). Epistemologien innen postmodernismen fremhever at kunnskap eksisterer mellom mennesker og verden. Vår kunnskap er ikke individbasert. *”Mennesket er ikke annet enn et nettverk av relasjoner”* uttrykt av filosofen og psykologen Merleau-Ponty (Kvale og Brinkmann 2009: 71,325). Michel Foucault og Jacques Derrida var sentrale teoriutviklere innen paradigmet. Begreper som dekonstruksjon og diskurs står sentralt.

Kan vi ha erfaringer om virkeligheten annet enn gjennom språket og kan en tenke uten språk ? Spørsmålene er omdiskuterte innen terapifeltet. Dette bringer meg inn på **konstruktivismen**. Konstruktivismen har sine filosofiske røtter tilbake til erkjennelsesfilosofen Emanuel Kant og Charles S Peirce fra nyere tid. Språkfilosofen Wittgenstein og hans etterfølger fra kognitiv psykologi Vygotskij har vært også viktige (Rønnestad og Lippe 2003). I den systemiske litteraturen blir paradigmet ofte forbundet med biologen Humberto Maturana. Maturana fremla en metafor som sier noe om hvordan vi som observatører skaper den virkelighet vi observerer (Watzlawick 1984). Konstruktivismen kan sees å representere en påstand om at mening er et produkt konstruert av menneskelig aktivitet konstruert i en eller annen form og ikke en egenskap tingen eller individet det forskes på innehar. *”Virkeligheten blir til en hver tid slik vi konstruerer den”* (Rønnestad og Lippe 2003:57). Jeg forstår dette ved at når all mening blir konstruert vil all erfaring knyttes til sammenhenger. Konstruktivistene er opptatt av historiene vi konstruerer og hvordan vi dekonstruerer disse. Vår forståelse er hvilke

historier som for oss selv er sanne og hvordan vi bryter disse ned til meningsbærende elementer for vår egen virkelighet (Rønnestad og Lippe 2002). Søren Hertz snakker om å **dekonstruere** for å utvide fenomener. Ved å anerkjenne de gode intensjonene kan en bidra til at mennesket kommer videre og en kan legge det fastlåste og problemfylte bak seg (Holmgren 2008, White 2009 og Hertz 2011).

”Sosiale og relasjonelle problemer skapes og opprettholdes i språket. Vi trenger derfor å dekonstruere begreper som er mettet med implisitt og eksplisitt mening for å kunne oppnå ny mening og kunnskap”(Øfsti 2010: 24).

Sosialkonstruksjonismen som retning er mer opptatt av historiene vi virkeliggjør gjennom handling. *”Historiene vi gjør virkelige gjennom sosial samhandling”* (Pearce 1995, Rønnestad og Lippe 2002: 72). Sosialkonstruksjonismen ser virkeligheten som en konstruksjon. Konstruksjonen opprettholdes i en språklig basert dialog mellom mennesker. Denne forståelsen ser ord ikke bare som merkelapper for eksisterende ting og fenomener. Ord knyttes i tillegg til menneskelig samhandling lokalt og intersubjektivt (Lundby 1998), (Johnsen, Thorsteinsson 2012). *”Språket former erfaringen og omformer det vi kan erfare sier Anderson og Goolishian”* (Johnsen, Thorsteinsson 2012: 153).

Vitenskapsteori skiller seg fra annen metode ved at det skal være mulig å gjendrive virkeligheten i forhold til begreper som validitet og falsifiserbarhet. En av utfordringene ved å forske på sosiale fenomener sett fra et sosialkonstruksjonistisk perspektiv, kan være at ingenting kan løsrives fra sin kontekst (Skjervheim 2007).

3.3 Valg av forskningsdesign

Kvantitativ og kvalitativ metode

Kvantitativ og **kvalitativ** metode er begge anerkjente innsamlingsmetoder innenfor dagens forskning. **Kvantitativ forskning** handler om det å måle fenomener og blir ofte benyttet når datainnsamlingen har et stort kvantum. I kvalitativ forskning er man opptatt av atferd, mening

og livsverden. Forskningen befatter seg med kvalitetene ved et fenomen, i meninger og i betydningen av tekst. Forskningen har et fokus på induktiv metode. Det forskes empirisk ved innsamling av data fra et begrenset antall individer. Selve intervjuet og teksten som kommer ut av intervjuet blir selve grunnlaget for analysen.

Forskere innen fagfeltet hevder at det ikke finnes noe enkelt forhold mellom hvordan vi ser verden og verden i seg selv. Innenfor kvalitativ forskning finnes flere teoretiske perspektiver. Kortfattet kan den deles inn i to grupper. De som fokuserer på deltakerens forståelse og de som fokuserer på språk (Langdridge 2006, Malterud 2011 og Thagaard 2009).

For å besvare min problemstilling valgte jeg et kvalitativt forskningsdesign. En kvalitativ måte å forske på, kan gi meg kunnskap om enkeltindividers opplevelse og erfaringer. Her er enkeltpersonens meninger og forståelse forsøkt besvart ved deres beskrivelse av sin livsverden. ”*Verden slik den fremstår, for meg*”; menneskers opplevelse av verden de lever i. Fenomenologisk arbeid i psykologi søker å beskrive en persons opplevelser av verden sett i forhold til vedkommende sine livserfaringer (Kvale og Brinkman 2009).

Fenomenologien er opptatt av menneskets bevissthet. Denne bevisstheten er rettet mot noe og ligger ikke **i**, derimot **i mellom**. Dermed rettes bevisstheten ut mot verden. Perspektivet fokuserer på det som hender mellom mennesker og verden. Fokuset ligger på ”rommet” hvor opplevelsene foregår i (Langdridge 2006). Fenomenologien er først og fremst interessert i førstehåndsbeskrivelser av livserfaringer.

”I en fenomenologisk undersøkelse søker man å beskrive disse beretningene, og å forstå betydninger og grunnleggende strukturer i opplevelsene” (Langdridge 2006: 172).

Mitt mål var at intervjuene skulle bli erfaringsnære, konkrete og at det som virkelig opptok informanten skulle få tre frem. Jeg ønsket å stoffliggjøre informasjonen slik at det fremtredende var så nær informantens virkelighet som mulig ut i fra kontekst samtalen befant seg i. Jeg forsøkte i best mulig grad å ivareta informanten under samtalen grunnet oppgavens sensitive tema. Erfaringer fra egen kliniske praksis ga meg nyttig forkunnskap i det å ivareta informanten under utspørring av et sensitivt tema. Det ble gjort bruk av en semistrukturert intervjuguide (vedlegg nr. 3).

Fenomenologisk analyse – Leting etter betydninger og meninger

Begrepet fenomenologi er nært knyttet til sosial konstruksjonisme ved at den sosiale verden er sosialt konstruert (Halvorsen 2011). Et fenomenologisk perspektiv forstår menneskelige erfaringer som gyldig kunnskap (Malterud 2011). Jeg selv er inspirert av Amado **Giorgis** beskrivelse av den fenomenologiske analysen. Fenomenologisk psykologi oppstod i USA ved Duquesne University sent på 1960-tallet. Giorgi og hans kolleger var sentrale. Kritikere av metoden hevder at tilnærmingen kan være deskriptiv og mulig naiv, fordi den forholder seg til transcendentale fenomenologiske tenkemåter. Samtidig hevdes det at den er en av de mest velutformede systemene for fenomenologisk arbeid i psykologien og tilnærmingen har en filosofisk basis.

Hovedmål for Duquesne-skolen og Giorgi for innsamling av data, er å få tilgang på en konkret beskrivelse. Metoden bruker i hovedsak to måter for innsamling av data. Skriftlige opplevelser og semi eller ustrukturerte intervjuer. Jeg selv vil benytte metoden ved å gjentelle opplevelser til en annen person i form av et intervju. Disse konkrete beskrivelsene av opplevelser ser ut til å gjøre fenomenologiske forskere i stand til å gripe essensen i den andre personens opplevelser. Datainnsamlingen skjer ut i fra et begrenset antall deltakere (Langdridge 2006) og (Malterud 2011).

Jeg forstår Malteruds beskrivelse av metoden som at deler av metoden er **dekontekstualisering**. Dekontekstualisert ved at noe av materialet blir løftet ut sammen med andre utsagn som kan se ut til å belyse samme fenomen. Det kan sees som vesentlig at det dekontekstualiserte fortsatt skal kunne stemme overens med sammenhengen det ble hentet ut i fra. Dette vil hjelpe meg i å bevare den røde tråden mellom informantens faktiske historie og feltet jeg forsøker belyse gjennom studiet (Malterud 2011).

I dette forskningsprosjektet utforsker jeg mødres opplevelse av et fenomen. Jeg vil forsøke å fremheve informantenes eget perspektiv og virkelighetsforståelse (Halvorsen 2008). Fokuset vil ligge på mødrenes egen beskrivelse av fenomenet. Hensikten med min studie er å få frem hvordan mødre opplever å bli fratatt barna sine, hvordan de opplever sin relasjon til egne barn og hvordan bruddet påvirker dem emosjonelt. Mitt intervju bærer preg av samtale. Her får jeg et innblikk i mødrenes livsverden formidlet ut i fra konteksten vi sammen har skapt i intervjusituasjonen. Min forforståelse er forsøkt satt til side. Mitt fokus vil ligge i det å være tro mot deres fortellinger.

”Når det er snakk om kvalitativ forskning, er fenomenologien mer bestemt et begrep som peker på en interesse for å forstå sosiale fenomener ut fra aktørens egne perspektiver og beskrive verden slik den oppfattes av informantene, ut fra den forståelse at den virkelige virkeligheten er den mennesker oppfatter” (Kvale og Brinkman 2009:45).

Jeg har forsøkt å være bevisst min egen forståelse og videre fortolkning gjennom hele mitt forskningsprosjekt.

Giorgis analyse gjennomføres i fire trinn. Trinnene blir hovedstrukturen i min analysemetodes systematiske tekstkondensering (Malterud 2011).

3.4 Datainnsamling

Utvalg, rekruttering av informanter og innsamling av data

Dette forskningsprosjektet er basert på 3 kvalitative intervju av mødre som har blitt fratatt barna sine i regi av barnevernet. Jeg tar ikke stilling til skyldspørsmål. Dette ble tydeliggjort for informantene. Kriteriene for deltakelse var at mødrene har opplevd eller opplever omsorgsovertakelse av barn med påfølgende langvarig plassering i fosterhjem. Plasseringen kunne være hjemlet både som hjelpetiltak (bvl. § 4-4.5 ledd) og som omsorgstiltak (bvl § 4.12). Mine informanter har alle barn plassert under omsorgstiltak. To av mødrene har et barn plassert, en av mødrene har to barn med samme far plassert. Mødrene har en aldersspredning på 25-45 år. Utvalget befant seg i ulike livssituasjoner. En jobbet, en var under utdanning og en var arbeidssøker. En av informantene var samboer med barnefaren, en mor var samboende med ny parter med barn fra tidligere ekteskap og en lever uten partner. Det varierte også hvor mye nettverk og kontakt med familie mødrene hadde. En tendens var manglende grad av kontakt og nettverk. To av mødrene hadde selv vært under barnevernet som barn. En opplevde tap av mor i voksen alder. Årsaken til omsorgsovertakelse fremsto som forskjellige. Det fremkom likheter i mødrenes fremstilling av at de selv ikke forstod fullt og helt hvorfor barna ble plassert eller hvorfor plasseringen vedvarte. Mødrene har alle begrenset samvær med tilsyn 3-6 ganger pr år.

I løpet av planleggingsfasen var jeg usikker på i hvilken grad det ville være mulig å få deltakere til prosjektet. Usikkerheten skyldtes graden av sensibilitet i valg av tema samt hvordan formidle at dette var en annen måte å snakke om temaet på enn informantene mulig var kjent med fra før. Jeg hadde tanker om at kontakt med barnevernet for mange er forbundet med skam. Studiens problemstilling kunne og bli forbundet med en undersøkelse av mødrenes omsorgsevne. Jeg har selv møtt familier som kan fortelle at til tross for at kontakten med barnevernet oppleves som positiv, unnlater de å fortelle om kontakten i sitt eget nettverk. De er redd denne type kontakt kan oppleves som stigmatiserende. For å finne informanter, valgte jeg å ikke kontakte barnevernet direkte, da det kunne være en mulighet for at utvalget kunne være ledet av andre enn mødrene selv. Jeg ble av en medstudent tipset om en nøytral facebookside med fora ”Spør en barnevernspedagog”. Jeg fikk her mulighet til å poste et innlegg hvor jeg fortalte kort om prosjektet og dets formål. Interesserte informanter skulle ta kontakt med meg per oppgitte kontaktinformasjon. Responsen var overveldende. Jeg så meg nødt til å gjøre en geografisk utvelgelse grunnet studiets omfang, tid og økonomi. Utvalgte informanter har opphav fra områdene Rogaland, Agder og Østfold. Jeg sendte informasjonsskriv og samtykkeerklæring via e post (vedlegg 1 og 2). Mødrene fikk tid til overveielse og de returnerte undertegnet samtykke per post. Jeg spurte informantene om ønsket intervjusted. To av intervjuene ble foretatt hjemme hos hver av mødrene. Det siste ble foretatt på et offentlig kontor lånt av meg. Jeg lot mødrene velge i håp om å skape en best mulig arena for vår samtale. Intervjuform samt muligheten for å trekke sin deltagelse fra prosjektet når det måtte være ønskelig underveis i forløpet, ble utdypet (informasjonsskriv for deltakere vedlegg 1, samtykkeerklæring vedlegg 2 og godkjenning med kommentarer fra NSD vedlegg 4).

Grunnet studiens omfang kan materialet fra 3 informanter være noe lite i forhold til gyldighet av min studie. Duquesne-skolens metode for innsamling av data, her i form av semistrukturerte intervjuer, hevdet at 6-12 deltakere kunne være nok i studier utført av en forsker. Det menes likevel at antallet gir et tilstrekkelig bredt felt av perspektiver for å finne felles essens og individuelle måter å se et fenomen på (Langdridge 2006).

Utforming av intervjuguide

Jeg ønsket å gjennomføre et semistrukturert intervju. Min prosess med utforming av intervjuguide, startet ved valg av tema for prosjektet. Jeg søkte etter liknende studier, leste faglitteratur og drøftet problemstillingen med ulike ressurspersoner. Jeg ønsket å finne ut om mødre som var blitt fratatt barn tidligere hadde blitt hørt. Jeg hadde tanker om at hver av disse mødrene hadde noe betydningsfullt å bidra med. Jeg var opptatt av å møte hver enkelt mor der hun var i sin prosess og å få frem hennes tanker og emosjoner rundt temaet. Jeg utformet mine forskningsspørsmål ut i fra min problemstilling; Hvordan opplever mødre å bli fratatt omsorgen for barna sine. Jeg ville forsøke å koble meg på med nysgjerrighet ut i fra en ikke-vitende posisjon og med min forforståelse som en naturlig del. Intervjuspørsmålene ble derfor kun en rettesnor og et resultat av egen refleksjon på forholdet. En refleksjon over hvordan bevare morens mulige sårbarhet, la hennes stemme få tre frem samtidig som min problemstilling ble besvart. Intervjuguiden ble et verktøy for å holde struktur og sammenheng, og for at underliggende vesentlige temaer kunne fanges opp. Jeg så for meg at spørsmålene ble genuint tilpasset den enkelte med forskningsspørsmålene som faglig bakteppe.

Gjennomføring av intervju

Intervjutidspunkt ble avtalt via telefon og e post. Jeg brukte 90-120 min pr intervju. Det ble tatt lydopptak av intervjuene. Informantfortellingen ble transkribert . Fortellingene er materialet for min analyse. I informantfortellingene vil jeg lete etter beskrivelser. I informantbeskrivelsene vil det være nærliggende å utforske deltakerens opplevelse av det å bli fratatt et barn. Hva moren opplever som viktig. Hva som kom opp i dem underveis. Videre er jeg nysgjerrig på hva det vil si for moren å oppleve seg sett, hørt og forstått og hva som gjør eller hva som skal til for at hun føler seg ivaretatt.

Transkribering

Informantfortellingene vil i bli nedskrevet så nøyaktig som mulig av meg selv. Dette blir mitt materiale for analyse. Transkribering er å overføre tale til skriftlig form (Kvale og Brinkman 2012). Fenomenologisk metode er opptatt av hva som foregår på makronivå. Transkripsjonen

er likevel klar og så nøyaktig som mulig uten rettelser. Transkripsjonen er den første delen av analyseprosessen (Kvale og Brinkman 2012 og Malterud 2013). Ved å transkriberer data selv, kommer jeg nærmere materialet og jeg kan få med meg detaljer jeg kanskje ikke la merke til under intervjuet. Jeg foretok såkalte **memoer** underveis i transkriberingsarbeidet, et notat til meg selv om refleksjoner av dataene. Notatene kan hjelpe meg i senere **koding** av data. Dette kan hjelpe i analysen og utforming av en konklusjon (Langdridge 2006). Pauser ble merket med punktum for korte pauser opp til fem sekunder. Lengre pauser ble merket med pause. Kroppsspråk som dype åndedrett, kremt, sukk, svelging etc. kan angi ladning av emosjoner (Nerheim1996), disse ble angitt i parentes. Lydkvalitet og hvordan forstyrrelser kan påvirke opptakets kvalitet ble testet på forhånd. Jeg benyttet 2 opptaksformer samtidig for å sikre at ingen verdifulle data gikk til spille.

Validitet og reliabilitet

Validiteten i et kvalitativt forskningsprosjekt måles i hvorvidt innsamlet datamateriale svarer på prosjektets problemstilling. Validitet kan også beskrives som gyldighet (Halvorsen 2014). Det diskuteres om hvorvidt begrepet validitet passer kvalitativ forskning. Halvorsen skriver at fordi en på forhånd ikke vet hva som skal måles passer ikke validitetsbegrepet like godt til kvalitativ forskning (2014). Validitet sier noe om forskningen utføres på troverdig måte. Leseren bedømmer om studiet fremtrer som troverdig (Thagaard 2011). Jeg studerer livsberetninger. Kunnskapen konstrueres i fortellinger både gjennom dialog og kontekst. Det sies at livsberetninger ikke kan leses eller tolkes som absolutte sannheter, nærere en av flere måter og tolke å forstå på (Johansson 2005 og Kvale 2009). For å sikre materialets gyldighet henviser forsker til egne valg og refleksjoner rundt dette (Malterud 2013). Jeg har med meg en viten om at ingen kunnskap er allmenngyldig. Likevel tror jeg at min forskning kan ha relevans inn i familieterapifeltet og videre ha potensiell nytteverdi inn i andre felt for eksempel barnevernet. Jeg erkjenner at jeg som forsker har klare begrensninger i at dette er min tolkning og mine valg. Min forskning inneholder derfor ikke allmenngyldige sannheter.

Reliabilitet kan forstås som pålitelighet. Kvaliteten på intervjuet avgjør graden av reliabilitet på studiens funn. Jeg forstår det som at spørsmålene har en sirkulær og åpen form slik at informanten kan svare uten av å bli ledet i for stor grad (Kvale 1997). Mitt mål som kvalitativ forsker vil være å søke informantens perspektiv fremfor sannheten eller det rette svaret.

3.5 Analyse

Hensikten med min analyse er å utvikle ny kunnskap. Kvalitativ forskning innehar ulike analysemetoder (Kvale og Brinkmann 2012). Analyseenheter i dette forskningsprosjektet er mødre som har mistet omsorgen for et eller flere barn. Jeg har valgt en fenomenologisk analysemetode med inspirasjon av Giorgi (1985). Malterud har senere modifisert metoden (Malterud 2013). Informantenes egen forståelse og kunnskap skal bringe frem ny kunnskap. Metoden beskriver **meningsfortetting**. Intervjuobjektene sine erfaringer og livsverden blir sortert etter gitt mening. Materialet sorteres i korte og presise formuleringer kategorisert etter felles mening (Malterud 2013). I det følgende beskrives 4 steg i denne analysemetoden.

Giorgis beskrivelse av fenomenologisk analyse, 4 steg

1. Forskeren leser hele beskrivelsen av opplevelsen. Her dannes et bilde av den generelle betydningen av opplevelsene deltakerne beskriver. Forskeren etterstreber å legge bort egen forforståelse og søker hva fenomenet betyr for deltakeren (Langdrigdge 2006 og Malterud 2011).
2. Teksten leses på nytt. Nå letes det etter **meningsenheter** i teksten, disse identifiseres. Forskeren trenger å forholde seg åpent til teksten. Likevel har forskeren to horisonter som begrenser dens opplevelse av teksten. **Psykologisk holdning** til teksten og **sammenhengen** teksten utspiller seg i. I min egen forskerrolle trenger jeg å være meg dette bevisst. (Langdrigdge 2006 og Malterud 2011). En fenomenologisk studie krever at forskeren ser på datamateriale med et åpent sinn. Det kan være at en oppdager ting en ikke ventet å finne. Likevel trenger en å ramme inn spesifikke emner en vil undersøke (Langdrigdge 2006 og Malterud 2011). Giorgi sier videre

”at meningsenheter må forstås som bestanddeler som utgjør helheten, og at det ikke bare er elementer i helheten. Betydningen av dem kan bare forstås innenfor en spesifikk kontekst” (Langdrigdge 2006: 275).

Teksten leses med blick for **betydninger** og **meninger**. (Langdrigdge 2006).

3. I dette steget forsøker forskeren å beskrive de ulike meningsenhetenes psykologiske betydning. Her oversettes deltakernes hverdagslige utsagn til et mer psykologisk språk. Dette for å skape en distanse fra de konkrete individuelle opplevelsene og heller klargjøre meningen ved fenomenet det undersøkes på, for å fremme en mer generell opplevelse (Langdridge, 2006 og Malterud 2013).
4. Avslutningsvis forsøker forskeren å sette sammen alle enhetene av mening i en **strukturell oppsummering**. I dette stadiet forsøker forskeren å nedfelle og integrere all innhentet kunnskap rundt et fenomen og setter dette sammen til en beskrivelse. En beskrivelse som sammenfatter hver enkelt informants beskrivelse strukturert etter fellesfaktorer (Langdridge, 2006 og Malterud 2013, Giorgi 2011).

3.6 Egen forforståelse

Forskerens forforståelse består av egne erfaringer, teoretiske referanserammer og preferanser og er den ryggsekken hun/han har med seg inn i forskningsprosjektet (Malterud 2011). Kvale påpeker at en som forsker skal være seg sin forforståelse bevisst (Kvale 1997). *”Forskeren skal ta hensyn til betydningen av egen rolle i alle ledd av forskningsprosessen”* Malterud 2011:91). Ved at jeg hele tiden er meg bevisst min egen forforståelse kan det medvirke til at prosjektet fremstår som pålitelig og gyldig. Dette krever at jeg som forsker kontinuerlig foretar en refleksjon og innehar en gjennomsiktighet i alle valg jeg foretar meg.

Mitt eget menneskesyn og hvordan jeg velger å se verden og forholde meg til den, er formet av min egen opplevde historie. Hvordan jeg selv har gjennomlevd fremfor å glatte over, preger mine møter med mennesket, privat og profesjonelt. Jeg forsøker være dette bevisst i min refleksjon over egen forforståelse.

3.7 Forskningsteknikk

Forskning innehar etiske retningslinjer. I bunn ligger at forskeren skal behandle deltakerne med respekt. Mitt ansvar ligger i å ta vare på deltakerne slik at ingen på noen måte blir skadet av prosjektet. Deltakerne er mennesker som hjelper meg i min forskning. Det å balansere samtalene etisk er noe jeg trenger ha med meg i hver enkelt samtale og under hele arbeidet med min masteroppgave.

Etikk kan kort beskrives som et system av moralske prinsipper. I filosofisk etikk kan en skille mellom **konsekvensetikk** på den ene siden som i korthet omhandler utfallet av våre handlinger som gode eller dårlige. På den andre siden **deontologien** hvor handlinger betraktes som gode eller dårlige i seg selv.

I samfunnsvitenskapelig arbeid er **anonymitet** og **konfidensialitet** to vesentlige faktorer. Et **informert samtykke**, blir derfor vesentlig i mitt møte med deltakerne. Jeg trenger å gi deltakerne tilstrekkelig informasjon om forskningsprosjektet slik at de vet hva de har samtykket til. I informasjonen må det framkomme at deltakerne har **rett til å trekke seg** fra studien når de måtte ønske det. Full åpenhet om prosjektet skaper mulig trygghet. På den annen side kan informasjonen påvirke resultatet av forskningen. Hva jeg deler vil derfor hele tiden veies opp mot hva jeg er interessert i å finne ut av gjennom forskningen. Det at noen trekker seg kan få betydning for selve studien. Dette er noe jeg på forhånd trenger å ta høyde for. Eventuelle frafall vil bli beskrevet i oppgaven. Jeg vil etterstrebe å hele tiden evaluere mitt arbeid underveis etter etiske normer. Det kan være en fare for at informantene deler noe de ikke ønsker å dele. Dette må jeg være oppmerksom på under intervjuet. I min bearbeiding av data, vil jeg etterstrebe å være bevisst å unngå etiske krenkelser (Langdridge 2006) (Malterud 2012 og Thagaard 2009). *"Frykten for å skade er ofte større en den faktiske risikoen for å skade"* (Langdridge 2006: 354).

Da jeg valgte et sensitivt tema som omhandler å bli tatt fra omsorgen for egne barn trengte jeg å overveie flere etiske hensyn. Menneskene jeg intervjuet kunne oppleve flere belastninger. De kunne inneha en redsel for å bli gjenkjent. De kunne oppleve utrygghet ved selve intervjuet. Informanten kunne oppleve å bli misforstått. Det å fortelle historier fra eget liv kunne oppleves som sårbart. Historier som mulig ikke før var fortalt eller kanskje uferdige i

forhold til bearbeidelse av sorg. Fortellingene kunne og sette i gang selvrefleksjon. Jeg var bevisst på å skape en trygg plattform for informanten i forkant. Min erfaring fra familierapifeltet og det og selv å ha kjent på opplevelsen av å ikke lenger ha barnet sitt boende under samme tak som meg selv, var mulig med på å trygge mødrene. Jeg fikk i etterkant tilbakemelding av samtlige informanter om at det gjorde godt å kunne dele sin utfordrende historie på en arena der de ikke følte seg iaktatt, dømt eller vurdert. Jeg ga også informantene mulighet til en gjennomgang av materialet i etterkant av intervjuet samt ta kontakt om noe dukket opp eller kjentes vanskelig. Ingen benyttet seg av muligheten. En informant har tatt kontakt i etterkant for å dele et eventyr hun skrev til datteren sin rett etter overtakelsen.

4.0 *Analyse- Presentasjon av funn*

I dette kapitlet vil jeg utdype og beskrive funnene som utmerket seg i min analyse. Funnene synes å belyse oppgavens problemstilling; 'Hvordan opplever mødre å bli fratatt omsorgen for barna sine? - Stemmene til 3 mødre'. I analysen beskrives funnene i flertall, det vil si at **mødrene** forteller, samtidig som det gjennom sitatene fremkommer hvem av de tre mødrene det siktes til. Direkte sitater vil ved første sitering bli referert med informant 1, informant 2 og informant 3. De resterende sitater vil refereres med 1, 2 og 3.

Mine 4 hovedtema omhandler alle ulike aspekter ved det å være mamma på avstand. Det ser ut til at informantenes ønske om å bli sett, hørt og forstått selv om de lever adskilt fra barna sine, gjennomsyrrer materialet. Hvert hovedtema utdypes av undergrupper.

Følgende hovedtemaer utpekte seg:

- Mødrenes møte med hjelpeapparatet
- De forteller meg at jeg ikke er god nok
- Barnet mitt er tatt fra meg - jeg er likevel mamma
- Mødrene streber etter å finne sammenheng og mening

Jeg tolker materialet ut fra mitt faglige perspektiv og ståsted. I kapittel 5 diskuteres funnene opp mot aktuell forskning og teori. Det er viktig å understreke at dette er min vei gjennom materialet. Fra et annet perspektiv og ståsted ville presentasjonen vært en annen. Jeg presiserer at til tross for mitt utvalg, er presenterte funn kun et kondensat av mødrenes stemmer og ikke mine meninger.

Så langt jeg kjenner til forekommer det lite forskning som belyser min problemstilling. Det har derfor vært viktig for meg å løfte frem 'funn' med meningsinnhold hvor min problemstilling belyses direkte. Jeg har også forsøkt å være tro mot informantenes egne begreper i min fremstilling (Malterud 2013).

Innledningsvis vil jeg gi en refleksjon knyttet til hva jeg selv opplevde i løpet av samtalene med mødrene og hvordan mødrene opplevde sitt møte med meg.

Jeg forstår Tom Andersens fremstilling av refleksjon i klinisk praksis som at jeg som terapeut kan søke en hver beskrivelse av en hendelse. Samtidig kan jeg lete etter flere forklaringer og beskrivelser (2007). Jeg er opptatt av å fremstå som et medmenneske og av å anerkjenne mennesker fullt ut i sine beskrivelser og opplevelser av egne liv. Jeg ønsker og å lete sammen med andre etter alternative fortellinger. Jeg er videre opptatt av alt som fremstår som betydningsfullt i alle mellomrom, i alt 'jeg' er i relasjon til, og hvordan dette kan åpne opp for ny forståelse og viten. Jeg forsøker å beskrive dette ved å reflektere over mitt møte med studiens informanter.

Mitt møte med informantene

Min erfaring i møte med mødrene omfatter mer enn ord. Den relasjonelle dansen synes å romme mye mer enn hva ord og begreper fanger opp. I løpet av samtalene med mødrene gjorde jeg meg flere betraktninger. Det så ut til at mødrene slapp opp for ord og begreper i sin fremstilling av egen historie. Jeg la merke til hvordan historiene for meg fremstod som rikere, ved å kjenne på hva som oppstod imellom oss. Kommunikasjonen foregikk vel så mye gjennom emosjoner uttrykt gjennom kroppen, som gjennom verbalt språk.

Historiene og møtene med mødrene i denne studien fremkom for meg som særs sterke. Jeg vil spesielt trekke frem mødrenes beskrivelse av 'å ikke være god nok'. Denne delen av samtalen var preget av frustrasjon, tårer og nedstemthet. Tanken om å fremstå som et medmenneske fremkom som viktig. Jeg kjente selv hvordan øynene ble fylt med tårer. Jeg følte smerten deres i brystet og i magen. Kanskje traff jeg 'kjernen' gjennom mitt tema og hva som for mødrene hadde satt størst spor og beveget dem mest i det å være mamma på avstand?

Informantenes møte med meg

Jeg valgte å stille mødrene spørsmålet; 'Har noe nytt kommet opp i deg etter at vi har snakket sammen?'. Her er noen av deres refleksjoner. "*Jeg har fått en ro i at kanskje denne gangen blir historien min hørt. Jeg vil ikke at noen andre skal sitte i denne situasjonen hvor de føler seg som en ingenting. Det unner jeg ikke min verste fiende*" (informant 3). Fraværet av moralisering og det å samtale på en nøytral grunn uten en følelse av forhåndsdømming, fremhevet mødrene som godt. De så ut til å være overrasket over egen åpenhet og om hvordan de våget å fremstå som sårbare under intervjuet. "*Endelig føles det som om jeg har fått frem*

min del av historien. Det gjorde godt å snakke på denne måten”(informant 2). Jeg har en tanke om at til tross for temaets sensitivitet og kompleksitet så det ut til at det å kunne samtale på nøytral grunn og bli møtt som likeverdig gjorde godt for informantene. Det kan være at et intervju utført på disse premissene og kan ha en terapeutisk ringvirkning da informantene ga uttrykk for en følelse av å bli sett, hørt og forstått. *”Kanskje jeg endelig har fått en stemme”* (informant 1).

4.1 Mødrenes møte med hjelpeapparatet

Jeg ba om hjelp – Jeg trenger noen å lene meg på

Informantene fortalte alle at de selv tok kontakt med barnevernet. To var kjent med systemet fra egen barndom, en indirekte gjennom familie. Mødrene utrykte at kontakten ble opprettet med håp om at den ville være til hjelp og støtte for dem i situasjonen. Mødrene framla en beskrivelse av ensomhet i det å være mamma. De utrykte et savn etter egen morsfigur. En mamma som kunne være der, en de kunne rådføre seg med og være ved siden av, en de beskrev med ordet ”ryggstøtte”. De forteller og at de selv anså sitt nettverk av nære relasjoner og andre som begrenset. *”Jeg hadde jo ingen andre å ta kontakt med. Så jeg gikk ned for å rådføre meg med barnevernet”* (1).

Jeg må gjøre det beste ut av situasjonen

Det så ut til at alle mødrene har utviklet en form for aksept. *”Kanskje er det sånn det skal være da”*(2). Mødrene så og ut til å formidle bitterhet, fortvilelse, det å ikke forstå i refleksjon over egen rolle og situasjon og sorg over at de ikke lenger har barnet værende hos seg. *”Jeg har klart å karre meg opp igjen og begynt å bygge opp et liv på nytt. Jeg kommer aldri å godta at barnet mitt er i fosterhjem, men tiden har gjort at jeg har akseptert det til en viss grad”* (1). Informant 3 formidler hvordan hun kunne oppleve overtakelsen som et slags tidsskille. *”Hvem er jeg som menneske før og etter at jenta mi ble tatt”*. Informant 2 fortalte at hun befant seg i en verden hvor hun ikke helt var til stede. *”Det å være i jobb igjen, gir meg en form for normalitet. Det hjelper meg til å ikke visne bort”*. Mødrene fortalte at de var roligere de gangene hvor de visste hvordan barna hadde det. De fortalte også om en

handlingslammelse i form av resignasjon. *”Det virker som om at uansett hva jeg gjør er det det samme. Det eneste jeg kan gjøre er å vente”* (3).

Et håp og samtidig en forsoning

Informantene snakker om håpet om få barna hjem. De har og håp for barnas fremtid og deres væren. *”Håpet om at hun kommer hjem vil nok aldri forsvinne. Tar noen fra meg det, tror jeg hjertet mitt visner. Troen på at hun kommer hjem er det verre med”* (3). ” Det ser ut til at mødrene setter barna foran seg selv. De er opptatt av at barna er trygge, har en god fremtid og at de gjenforenes.

Jeg skulle ønske noen så meg som et menneske

Mødrene uttrykker at de føler at de ble skremt av barnevernet og dermed uttrykte frykt for hva de ville utføre fremfor at de sammen kunne gjøre noe. *”Hvordan kan jeg vite at de vil være på lag når de først truer meg med at om jeg ikke tar abort tar de ungen og etterpå skal være der for meg?”* (1). De forteller at de kjenner seg tilsidesatt og får ikke delta i samarbeid. De sier at de har inntrykk av å bli sett som det som står skrevet om dem, fremfor hvem de er. *”Jeg kunne trengt en fast person å forholde meg til. En som er trygg og som ser meg som menneske”*(3). Mødrene fremmer et ønske om å bli tatt på alvor. *”For jeg eier min egen sannhet. Hvordan kan de kjenne denne når de ikke en gang har lyst til å bli kjent med meg og høre hva jeg tenker og hvordan jeg opplever det?”* (3). Informantene ser også ut til å uttrykke at de ikke var seg selv når de ble evaluert og vurdert. *”Jeg var så sint og fortvilet og den gamle jeg kom frem”* (1) *”Selv om de mener jeg ikke mestrer rollen som mor, kan de vel se meg og bekrefte meg som menneske. For kanskje hadde jeg følt at jeg hadde verdi”* (3). En mor uttrykte en form for selvrefleksjon ved å se seg selv utenfor situasjonen. Informantene fortalte alle at de ønsket å endre seg slik barnevernet ønsket. De savnet alle en form for oppfølging. *Hvordan kan jeg ellers vite at ting har blitt bedre?”* (3).

4.2 De forteller meg at jeg ikke er god nok

Det du utaler om meg gjør noe med meg

Informantene fortalte at de strevde med å tro på det de selv mente var sant. Mødrene fremhevet at hjelpeapparatets muntlige og skriftlige uttalelser om dem, til tider preget dem mer enn de ønsket. *"Papirene mine sier at jeg var så relasjonsskadd at jeg ikke var i stand til å elske et annet menneske"* (2). *"Moren vanskjøtter barna som fremstår som skjevutviklet. Moren har selv oppvokst under barnevernet"* (2). *"Du vil trenge år med sterk psykoterapi for å være mamma. Datteren er apatisk og du er emosjonelt vanskjøttende. Du er ikke i stand til å ta i mot veiledning"* (3).

En av mødrene beskrev hvordan hun kjente seg nedgradert som menneske. *"Jeg er nedgradert til en ingenting"* (3). Et sammenfattende funn var mødrenes uttrykk for fortvilelse. En fortvilelse over at de ikke kjente seg gode nok som mødre i forhold til hva barnevernet forventet.

Når maktesløsheten kommer snikende

Det kan se ut til at mødrene opplever en følelse av håpløshet. Mødrene beskriver alle at de kjenner seg som brikker i eget liv, som om de ikke lenger har råderett over egen situasjon. En mor uttrykker at hun kjenner det som om det eneste hun kan gjøre er å vente. Hennes stemme brister da hun forteller om forbud om telefonkontakt. *"Jeg er helt maktesløs i det viktigste i verden, barnet mitt"* (1). En mor forteller at hun har gjort en rekke endringer i forhold til barna sine. Hun formidler at hun ikke har noen arena for å vise at hun har blitt bedre. *"Jeg føler liksom at jeg ble tvunget til å bli i et forhold hvor jeg var utsatt for ting. Hvor ungene var utsatt. Gikk jeg sa de at jeg ikke var skikket til å ta vare på ungene alene, ble jeg sto jeg i fare for å miste ungene fordi jeg ikke beskyttet de godt nok"* (2). Ordet maktesløs blir benyttet av alle informanter. De forteller at de er fortvilet over å føle seg analysert og forhåndsdomt. *"Hvem tror på en mamma kontra en barnevernsarbeider"* (3). *"Hvordan skal jeg reagere annerledes i min fortvilelse over å ikke ha ungen min her?"* (1). De uttrykker alle en dyp fortvilelse over å ikke kunne gi barnet sitt noe på avstand. De forteller om hvordan dette bruddet kan sees *"å rive i hjertet."* Det ser ut til at en dyp sorg preger mødrenes liv og at *"det blir for voldsomt for de å kjenne på hele tiden"* (1).

Frykten for ikke å leve opp til forventninger om mammarollen

En av informantene fortalte at hun så gjerne ville oppleve hele prosessen med å være mor. Frykten for ikke å være god nok i andres øyne stopper henne i å forsøke. *”Jeg tenkte at jeg måtte bevise at jeg var god nok som mamma. Du lever hele tiden i en redsel for at du ikke er god nok som mamma”* (3).

Bare hør meg og la meg ha min historie og sannhet

En mor uttrykker at hun ikke lenger vet hvilken versjon som er sann og at hun blir forvirret av det. Opplevelse av et språk mellom egen oppfatning og hjelpeapparatets oppfatning er sammenfallende hos informantene. *”Jeg forteller ut i fra min sannhet mine følelser og min historie. De forteller ut i fra hva de har observert. Selv om det spriker milevis, vil det ikke si at det jeg sier er mindre sant. For jeg husker ikke hendelser lenger. Jeg husker følelsen det ga meg”* (3).

4.3 Barnet mitt er tatt fra meg- jeg er likevel mamma

Da barna ble tatt

Den ene moren forteller om hvordan hun tryglet om å la ungene få bli. Hun formidler at hun villig ville gjort hva som helst for å endre barnevernets avgjørelse. Moren forteller at hun knakk sammen og strigråt. Under selve overtakelsen er informantene samstemte i at de opplevde seg krenket i form av hvordan de ble møtt. Videre hvorledes de erindret å ikke bli forstått. Mødrene forteller også at de etter overtakelsen satt igjen helt ’tomme’, uten å ha noen hos seg eller noen å kontakte. De fortalte og at de kjente seg svært usikre, da uvitenheten i forhold til barna var stor. De beskrev overveldende følelser. *”Jeg mistet evnen til å snakke, jeg var helt ute. . tårer. . Så begynte de å lese. Jeg hørte at beskrivelsene om meg selv bare ble verre og verre. Det var akkurat som om hele kroppen min bare visna. Jeg satt på en sjeselong også plutselig hørte jeg at alt ble ekko, så svartnet det. Også datt jeg”* (3). En informant fortalte at etter overtakelsen var ingenting viktig for henne lenger

Mamma på avstand

Mødrene uttrykker at det kjennes annerledes med tiden, likevel er følelsene for barna like sterke. En mor forteller hvordan hun hadde utfordringer med å ha omsorg for samboers barn, når hun ikke fikk lov til å være der for sitt eget. Det å leve med sorgen og skape forsoning med hvordan være mamma på avstand, sees som svært vanskelig for mødrene. De snakker om tapt tid og tanker som hele tiden overskygger livet i nåtid. En mor beskriver det som en form for selvgransking. Mødrene forteller at det er en stor påkjenning å ikke få hjulpet barna i fosterhjemmet. *"Det er vanskelig å sitte på siden og ikke vite"* (1). Uvissheten om barna kommer hjem, hvordan barna har det og at noen andre nå får vise omsorg og tilbringe tid med det kjæreste beskrives. Mødrene virker samstemte i at nåværende situasjon kjennes midlertidig. En gryende usikkerhet i hvordan håndtere avstanden hvis plasseringen blir permanent, beskrives som fremtredende. *"Det sårer, det gjør det (tårer). Spesielt når jeg vet at det plager guttungen fælt (stemmen sprekker) (gråt). Det å vite at han er så nær nå og at han er uten søsteren sin. Det plager meg hver dag. Det er tøft, (stemmen brister). Jeg har jo de følelsene og den omsorgen for dem enda, men jeg føler liksom på en måte det at vi nesten skli fra hverandre. For det er så lenge mellom hver gang nå"* (2). En mor uttrykker at *"dette er et barn de har på lån"* (1). Informant 3 forteller om hvordan det er å høre fostermor uttale at datteren passer så godt inn i deres familie at det føles som om hun er født der. Informantens reaksjon; *"Hva er det du sitter og sier? Hun er min uansett"*. Det viser seg at mødrene har en ide om 'et usynlig bånd' mellom barnet og seg selv som ikke ansees som brutt tross adskillelse. Til tross for uttrykte bekymringer og beskrevne emosjoner om det å være posisjonert annerledes i forhold til biologisk barn viser informantene takknemlighet over at barna blir tatt vare på. De formidler også å være opptatt av å skille egne følelser og sårhet fra det å fortelle barna at det er greit for mamma at barna er der de er, samt har det bra i fosterhjemmet.

Når vi er sammen

Et fellestrekk i beskrivelsene synes å være et forsøk hos mødrene i å undergrave egne følelser ved samvær for ikke å påvirke barna. Mødrene forteller om korte og spredte samvær. De formidler at samværene føles kunstig. De utdyper dette med at de har samvær under tilsyn med vurdering. De forteller alle at de ønsker å gi barna positive opplevelser i løpet av møtene. *"Det er det råeste jeg har vært med på i hele mitt liv. For jeg visste ikke hvem de var. Jeg*

visste ikke hva de gjorde med ham. Når jeg reiste kjente jeg at tårene trillet, men jeg forsøkte hele tiden å holde igjen, slik at det skulle være mer naturlig for ham, når han måtte gå” (1). En mor føler seg som en rar tante som datteren kommer på besøk til. En annen forteller om sønnen som spør hvorfor han har så mange mammaer. Det ser ut til at mødrene tilstreber en normalitet for å skåne barna.

4.4 Mødrene strever etter å finne sammenheng og mening

Sviktet ; hvordan opprettholde tillit

”De veit min forhistorie, da er det jo deres jobb egentlig å hjelpe meg å bli en god mor og gi meg det jeg mangler i stedet for å ta ungene mine” (2). Utsagnet viser en tendens i en forståelse som så ut til å ha etablert seg hos alle informantene. En sannhet og streben etter å kunne plassere skyldspørsmål og ansvarsforhold. To av informantene var selv oppvokst med hjelpeapparatet inne i familien store deler av oppveksten. Den siste informanten hadde selv ikke opplevd tiltak som barn. Denne moren fortalte om positive tiltak som hadde vært til hjelp for henne og barnet før omsorgsovertakelse. Informant 3 hadde også positive historier om noen av sine saksbehandlere. De forteller alle om hyppig skifte av saksbehandlere. Noe de fant utfordrende i forhold til utvikling av tillit og etablering av relasjon. Utrykk som det ”å føle seg sveket” og noe som for mødrene ansås som ”et tillitsbrudd” fremkom sterkt forankret i dem. Dette kan ha en sammenheng med mødrenes tilsynelatende behov for årsaksforklaring av historikk. Mødrene forteller om at de kontaktet barnevernet i tillit for å få hjelp til å håndtere sin morsrolle. Forventningen om å bli sett, hørt og forstått så ut til å ligge til grunn. Informant 1 skildrer dette slik; *”Hvordan skal jeg kunne ha tillit til noen som jeg trodde på? Som brutalt rev barnet mitt fra meg uten å ha respekt for hva jeg følte oppe i det hele?” (3)* *”Jeg satt bare igjen der liksom” og ”hvorfor hjalp de meg ikke til å bli en god mamma når de visste forhistorien min?” (2).*

Jeg forstår ikke

I møte med informantene var deres fortvilelse over det å ikke forstå, fremtredende. Det som for noen kan virke innlysende om fornuft og rasjonalitet ble overveldende og usammenhengende, når emosjoner og søken etter mening fikk styre. *”Jeg fikk sjokk. Plutselig ble alt jeg hadde tenkt realitet. Det er så urettferdig. Jeg forstår ikke hvorfor de tok jenta mi”* (3). Mødrene kan alle synes å utrykke at de ikke forstår. En beskriver sitt endringsarbeid i et forsøk på å imøtekomme barnevernets krav om hva som må endres for å få barna hjem. Mødrene forteller at de har forsøkt å endre til tross for egen følelse av å ikke kjenne seg igjen i setningene skrevet om dem. Det kan synes som om forskjellen fra sakkyndiges uttalelser om mødrene er for stor i forhold til mødrenes egne forestillinger om seg selv som mor og menneske. Mødrene forteller om hvordan de er i dyp sorg og samtidig skal forholde seg til hva andre mener om dem, det de selv tror på og hva som er til det beste for sine barn. En mor forteller; *”Hvordan skal jeg reagere slik de forventer når jeg egentlig ikke forstår og jeg kjenner savnet etter barnet mitt så sterkt. Hvordan skal jeg vite hvem jeg er når jeg ikke vet hva jeg skal tro på lenger?”* (3). En mor beskriver hvordan situasjonen for henne kjennes dypt urettferdig.

Det går i generasjoner

”Jeg ble fortalt at jeg var problemet fordi jeg hadde vokst opp under barnevernet selv. Jeg var uegnet som mor og jeg hadde ikke den morsevnen” (2). Moren forteller om hvordan det for henne har vært tøft å ikke kunne lene seg på barnevernet som en støtte. Informant 2 forteller om hvordan hun hele tiden har blitt fortalt at hun selv ikke evner å elske et annet menneske fordi hennes egen barnevernshistorie er for nær til at hun selv evner å ha omsorg for eget barn. Generasjonsperspektivet anses å være delt i to. På den ene siden ligger hva jeg tar med meg av godt og vondt fra min oppvekst’. På den annen side ’hva jeg tar med meg i form av arv. Mødrene reflekterer over hvordan de ikke ønsker å være grunnet egne foreldres oppførsel. Samtidig fremtrer de bevisste om hvordan denne lærdommen kan ha påvirket dem i deres egen mammarolle. To mødre fremstiller likevel at de ikke vet hvordan en god mamma skal være, da de ikke har hatt en god mamma selv. Informant 3 forteller om hvordan hennes mor har gitt omsorg og ga henne trygghet. Hun føler at dette har formet henne som menneske og mor. Moren døde før hun selv ble mor. Informanten sier hun da mistet trygghet og at hun følte seg alene. En ensomhet de alle synes å utrykke. Mødrene beskriver at de føler seg

gransket og mulig dømt for sitt familieopphav. De ser ut til å kjenne på en bekymring for at barnevernet legger denne til grunn for sin vurdering av omsorgsevne. Mødrene uttrykker at de ikke forstår at sosial arv kan ha sammenheng med hvordan hun selv opptrer som mor. En av informantene forstår ikke hvordan all skyld og beskyldninger legges på henne fordi hun selv har en bakgrunn i barnevernet. Moren forteller at hun anser seg tvunget til å bli i et voldelig forhold for å beholde barna. Barnevernet har fortalt henne at hun aldri kan ha omsorg for barn alene, begrunnet med hennes egen historie i systemet. Ektemannen, barnas far, gjennomgår ikke samme undersøkelse og skylden plasseres heller ikke hos ham. Dette synes hun er vanskelig å forstå.

4.5 Oppsummering av funn

Jeg fant mødrenes historier som rikere ved å legge merke til og inkludere det ikke-verbale språket. Mødrenes skildring av opplevelsen av å ikke være god nok framsto som dominerende.

Mødrene fremhevet det som godt å samtale på nøytral grunn uten følelse av forhåndsdømming og moralisering. De så ut til å være overrasket over egen åpenhet og hvordan de våget å fremstå som sårbare i løpet av intervjuet.

Mødrenes møte med hjelpeapparatet

I mangel på eget nettverk fremstod det naturlig for mødrene å spørre barnevernet om hjelp. De følte seg ensomme i mammarollen. Mødrene aksepterer situasjonen og etterstreber normalitet i hverdagen til tross for egen sorg. Samtidig viser de tegn til bitterhet, fortvilelse og det å ikke forstå. Mødrene føler frykt i møte med barnevernet og ønsker en fast person å forholde seg til. De etterlyser en arena for evaluering, oppfølging og samarbeid samt bli sett som mennesker med flere sider og nyanser fremfor det ensidige bilde som er beskrevet av dem.

De forteller meg at jeg ikke er god nok

Barnevernets uttalelser preger mødrene mer enn de selv ønsker og de strever med å tro på egen opplevd sannhet. De uttrykte fortvilelse over verken å føle seg gode nok i sin mammarolle eller som menneske. Maktesløshet synes å overstyre med påfølgende fortvilelse over å bli analysert og forhånds dømt. Det fortelles om et opprivende brudd og om utfordring over å ikke kunne gi barnet omsorg på avstand. Mødrene opplever et sprik mellom egne opplevelser og hjelpeapparatets oppfatning av dem.

Barnet mitt er tatt fra meg – jeg er likevel mamma

Mødrenes beskrivelse av selve overtakelsen framkaller sterke følelser. Mødrene føler seg krenket og ikke forstått. De var alene etter overtakelsen og følte usikkerhet over å ikke vite noe om hva som skulle skje videre. Mødrene uttrykker at det kjennes annerledes ettersom tiden går, samtidig som følelsene for barna er like sterke. I det å være posisjonert annerledes i forhold til egne barn beskriver mødrene hvordan de bedriver selvgranskning, lever i uvisshet og ikke kan hjelpe barnet i fosterhjemmet. Det viser seg at mødrene har en ide om 'et usynlig bånd' mellom barnet og seg selv som ikke ansees som brutt tross adskillelse. Samværene er korte og spredte og føles kunstige og mødrene opplever det vanskelig å bli vurdert under tilsyn.

Mødrene strever etter å finne sammenhenger og mening

Mødrene synes å streve med å plassere skyld- og ansvarsforhold. De forteller om hyppig skifte av saksbehandlere, noe de fant utfordrende i forhold til utvikling av tillit og etablering av relasjon. Mødrene uttrykker 'å føle seg sveket' av barnevernet i form av tillitsbrudd. De hadde forventninger om å bli sett, hørt og forstått. Mødrenes fortvilelse over det å ikke forstå var fremtredende. Det som for noen kan virke innlysende om fornuft og rasjonalitet ble overveldende og usammenhengende, når emosjoner og søken etter mening fikk styre. Forskjellen fra sakkyndigs uttalelser om mødrene synes å være for stor i forhold til mødrenes egne forestillinger om seg selv som mor og menneske. Mødrene uttrykker at de ikke kan kjenne seg igjen i barnevernets uttalelser om dem. Savnet etter barna uttrykkes som sterkt med et uttrykk for dyp sorg. Mødrene føler at deres omsorgsevne ble vurdert på grunnlag av de har med seg fra egen oppvekst i form av godt og vondt, og i form av arv.

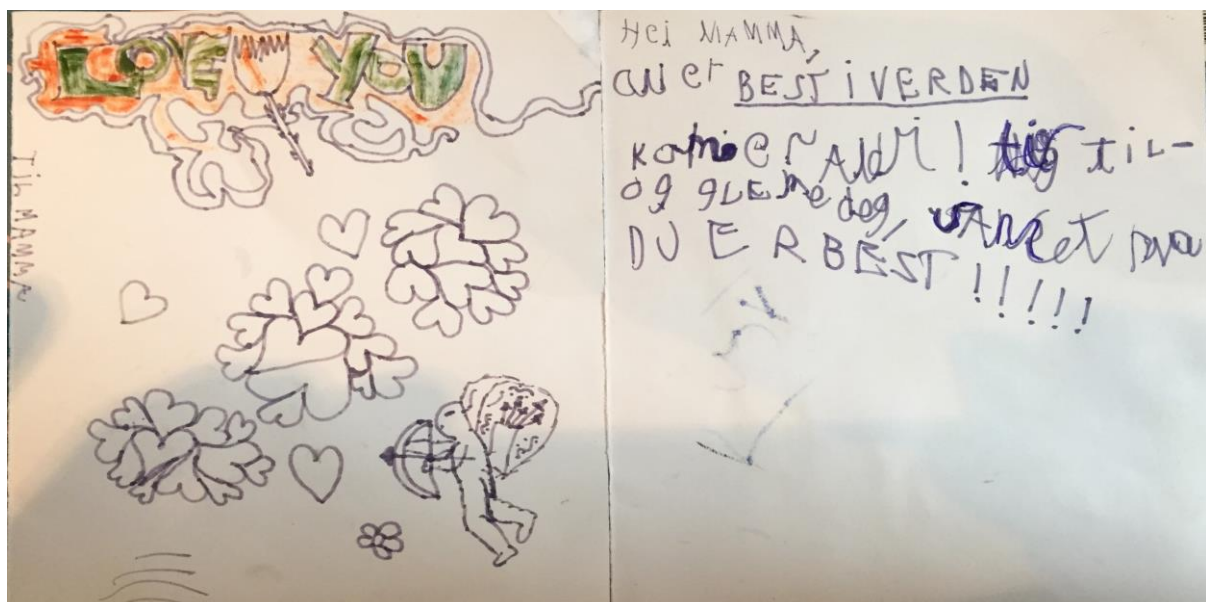

5.0 Diskusjon

Hovedbudskapet fra mødrene i denne studien var at de fremdeles følte seg som mødre tross annen posisjonering til sine barn. De ønsket å bidra og være delaktige i barnas liv også utenom samvær. Mødrene ønsket å gi barnet, omsorg, kjærighet og gode opplevelser. I møte med de profesjonelle fremkom det som viktig å bli tatt på alvor og bli anerkjent som mor og menneske.

Funnene i denne studien støtter opp om tidligere forskning som viser at mødre forsøker å opprettholde sin praksis med et normgitt normalt familieliv selv på avstand (Ellingsen 2007). Foreldre med barn i fosterhjem ønsker en naturlig samværsform med barna (Backe-Hansen 2010). Å vise god omsorg og være til nytte er grunnleggende momenter i nåtidens foreldreskap (Stefansen 2008). Mødrene etterlyser samarbeidsarenaer, psykologisk hjelp og større innflytelse når det gjelder samvær. Undersøkelser viser også at foreldre med barn i fosterhjem får mindre oppfølging fra barnevern enn de med barn på institusjon (Slettebø 2009).

Noen av funnene fremkommer tydeligere for meg. De har enten beveget meg som menneske, jeg har funnet dem faglig eller samfunnsmessig interessante eller møtet med materialet har vekket min nysgjerrighet. I følgende drøfting har jeg valgt hovedbegrep som omhandler og knytter studiens hovedtemaer sammen, det å være mamma på avstand.

5.1 Drøfting av funn

Å være mamma på avstand

Mødrene i denne studien formidler gripende historier om hvordan de og barna opplevde selve overtakelsen. Bruddet beskrives som opprivende. Informantene formidler å savne barna sine, uttrykker sterk sorg og har blandede følelser knyttet til å være posisjonert annerledes i forhold til egne barn. Mødrene synes å streve etter å forstå, skape sammenheng og mening i livene sine, og forsøker opprettholde et morskap og en normalitet i egen hverdag uten samboende barn. Ønsket om utvidet samvær fremstår som sterkt. De uttrykker å ikke forstå, og mødre ønsker hjelp til sorteringsarbeid. Informantene uttrykker at de føler seg maktesløse, som om de ikke lenger har råderett over egne liv. De ser plasseringen som midlertidig, likevel antydes at håpet om å få barna hjem svekkes med tiden. Mødrene uttrykker sterk kjærighet til barna sine og viser samtidig glede over at barna blir elsket og opplever trygghet i fosterhjemmet.

*Å vente gjør vondt
Å glemme gjør vondt
Men ikke å vite hva jeg skal gjøre,
er det verste av alle lidelser* (Paoulo Choelho)

I et sosialkonstruksjonistisk lys sees virkeligheten som en konstruksjon. Mening og forståelse er sentrale aspekter i menneskets aktivitet og væren. Hva som er meningsbærende for oss og hva som skaper sammenheng synes å avhenge av vår kontekst (Rønnestad og Lippe 2002, Gergen 2010, Johnsen og Torsteinsson 2012 og Lock & Strong 2014). Mennesket trenger å forstås relasjonelt og vi forholder oss til ideer i vår forståelse av verden (Bateson 1972). Forståelse kan oppstå delvis, tidvis og på ulike nivå. Ofte samsvarer ikke emosjonell og kognitiv forståelse. Kroppen har sin egen hukommelse som ubevisst er en del av oss (Kork 2014). Frode Nyeng sier fra et fenomenologisk og eksistensielt ståsted at følelser fornemmes direkte i kroppen (2006). Videre at emosjoner kan påvirke vår forståelse. De fleste foreldre har ambivalente følelser til plassering av egne barn, de savner barna sine og har vanskelige følelser å bearbeide (Slettebø 2009).

Studiens informanter er mødre på avstand. Det å være på avstand og ikke vite eller bli inkludert kan for mange skape grobunn for egne fortolkninger og vanskelige følelser.

Mødrene skildrer avstanden som utfordrende. Det vil være nærliggende å sette dette i sammenheng med deres forståelse av nåværende posisjonering til egne barn, overtakelsen, seg selv i eget liv før og etter hendelsen samt egen forståelse av selve plasseringen. I det følgende drøftes ulike sider ved det å være mor på avstand. Først i form av tema om å bli sett og anerkjent som mor og menneske.

Ser du meg?

Mødrene i studien er todelt i forhold til plassering av eget barn. På den ene siden forteller de at dette er det mest oppskakende de har vært med på. En av mødrene forteller om nummenhet som om hun kun eksisterte uten å være til stede året etter overtakelsen. Samlet uttrykker de at overtakelsen har rystet dem ut av fatning, og at de ikke fremstår som hele mennesker uten barna boende hos seg. De forteller at de strever etter å fylle livene sine med normalitet. Forklart med ønske om å opprettholde sin livsgnist og stødighet i noe som for dem fremstår som utfordrende. På den annen side, formidles bitterhet. Mødrene kjenner seg sveket av barnevernet. De kontaktet selv barnevernet for å få hjelp. Omsorgsovertakelse forstås derfor som ubegripelig. Videre fremkommer det som utfordrende for dem å trekke sammenhenger mellom hva som har skjedd og hvordan hendelsene fant sted. Begrepet forstå synes å ha to aspekter for mødrene; Det å selv ikke forstå at barna blir tatt fra dem og deres ønske om selv å bli forstått og ivaretatt. Mødrene skildrer sine møter med det profesjonelle. De etterlyser følelsen av å bli tatt på alvor, bli anerkjent, bety noe og oppleve medmenneskelighet. Likeledes følte de seg alene og ensomme i egen prosess. Det synes fordelaktig for dem å kunne snakke på nøytral grunn uten å føle seg forhåndsdømt. Videre etterspør de en arena for samarbeid, hvor de får informasjon og blir tatt med på råd rundt barna. Mødrene ønsker utvidet samvær. Informantene vektla å regulere egne følelser for å skåne barna under samvær. Ingen av studiens mødre har mottatt foreldreveiledning eller deltatt i samarbeidsmøter etter plassering. Mødrene så til å ha lite kontakt med egen familie og savnet tilknytning og eller kontakt med nære relasjoner.

Forskning viser at enkelte mødre kan kjenne omsorgsovertakelse som en lettelse i det de ser at barna vil få det bedre med annen omsorgsgiver. For andre fremkommer overtakelsen som uvirkelig og rystende. Slettebø fremlegger i tillegg at mange foreldre opplever en plassering som en psykisk krise og savnet etter barna preger livene deres (2009). Forskning viser at mødre kan få en sekundær plass etter omsorgsovertakelse. De blir ofte glemt og får ikke det

ettervernet lovverket tilsier. Foreldrene må vike for barn og fosterforeldres plass. Barnevernstjenesten har oppfølgingsansvar overfor mødre med barn i fosterhjem. Hensiktsmessig hjelp krever et helhetlig syn på situasjonen. Erfaringer viser at barns lojalitet ovenfor sine foreldre uavhengig av skyldspørsmål er stor. Til barnets beste ut i fra et helhetsperspektiv indikerer at barnet har det best ved at mødre får nødvendig hjelp (Slettebø 2009, Sundet 2010 og Jørgensen 2015).

Forskning forteller oss at familier føler seg best møtt om de får medbestemmelsesrett og at en prater om løst og fast, der gjensidig respekt er en rød tråd. I tillegg forteller foreldre om gode møter når de blir tatt på alvor og at de føler seg forstått (Jørgensen 2015). Vår identitet formes ved å fortelle historier fra eget liv (Stern 2007). Fortellingene forandrer seg. Et og samme fenomen kan brukes og forstås på flere måter uten at noen av dem fremtrer som mer korrekte, som et multivers (Andersen 1994). Fortellinger kan også forbinde individer med seg selv. Holmgren hevder at intensjonen i all terapi er å bekrefte ensomhet (Holmgren 2008 og 2010).

Vår evne til empati og intuitiv kontakt i møte med andre kan påvirke graden av hvordan andre kjenner seg forstått. Forklart gjennom vår evne til speiling av vedkommendes intensjoner og følelser (Stern 2007). I oss mennesker ligger behovet om å føle seg sett og forstått (Wittgenstein). Bateson sier at det er grunnleggende i oss å tolke for å skape mening (1972).

Samvær skal ivareta barnas beste. I noen tilfeller vil til barnets beste være sammenfallende med begrenset samvær og andre tilrettelegginger. Foreldres erfaringer og synspunkt er viktig i samværsarbeid. Mødrenes følelsetilstand påvirke barna under samvær (Slettebø 2008 og Jørgensen 2015).

Forskning tilsier at foreldre med barn boende i fosterhjem ofte har lite kontakt med egen familie og har lite eller ingen form for nettverk (Jørgensen 2015).

Det kan være nærliggende å tro at spriket mellom forståelse og hendelse ble for stor til at mødre klarte håndtere eller ta i mot gitt informasjon. Det ser ut til at informantene kan kjenne seg roligere når de vet at barna får kjærlighet og oppfølging. Det kan ha sammenheng med at de selv ikke sitter med ansvaret for barnet alene. Det ser ut til at mødre har utviklet en form for aksept av situasjonen, etter at overtakelsen var et faktum. Mødrene ser med tiden ut til å konstruere nye fortellinger om livene sine ved utvidelse av sin forståelsesramme.

Mødrene viser tendens til å årsaksforklare. Årsaksforklaringene kan settes i sammenheng med nærliggende utsagn om ikke å kjenne seg igjen i beskrivelsene gjort om dem, sine barn og relasjonen dem i mellom. En omvendt intersubjektivitet kan synes observert. Samtidig ser det ut til at mødrene trekker deler ut av en sammenheng. Mulig forsøker de å gjøre helheten mer håndterbar og dermed få kontroll over vesentlige livsberetninger. Et behov for plassering av skyld synes fremtredende. Det kan se ut som om mødrenes opptatthet av skyld handler om behovet for sortering av egne opplevelser og følelser. Dette knyttes til hvordan mødrene ble tatt i mot, deres sorg over å ikke lenger bo sammen med egne barn og pågående selvgransking. Informantene kjenner omsorgsovertakelsen som dypt urettferdig og uttrykker å være fortvilet over at de ikke sees som gode nok som omsorgspersoner for egne barn. I sine egne prosesser synes mødrene å bebreide seg selv for ikke å være der for barna sine. De synes å kjenne seg skamfulle ved ikke å oppfylle barnevernets krav om endring. På den annen side uttrykker de fortvilelse over å ikke bli sett for sin streben etter å etterkomme barnevernets krav. De kjenner selv at de heller ikke har arenaer hvor deres endring blir fanget opp. Tanken om at de selv oppfyller forventningene som omsorgsgivere kan synes være gjeldende. Mødrene viser samtidig en form for aksept av situasjonen. De uttrykker at de trenger å akseptere for å leve i situasjonen. Avstand fra overtakelsen i tid og vissheten om intensjoner og om barnets beste synes å ligge til grunn. Da intervjuene tok en dreining over mot mødrenes egen aksept i form av forsoning, synes utfordringen å ligge i det å kunne tilgi barnevernet og seg selv. Barnevernet for angivelig ugjerning, seg selv for ikke å ha kjempet tilstrekkelig for å få barna tilbakeført.

For meg er aksept også å kunne tilgi seg selv og med det forsones seg med situasjonen. Det vises her ikke til skyldspørsmål, mer til hvordan en forholder seg til egne emosjoner, handlinger, reaksjoner og tanker i forhold til gitte forhold, her spesielt forhold rundt og med barna. Studiens funn synes å indikere at betydningen av forsoning for mødrene kunne få en videre mening om mødrene ble møtt med respektfull forståelse av egen uttrykt sorg og vanskelige følelser, med påfølgende selvgransking av barnevernet. Ved å imøtekomme mødrenes ønske om å ha noen å snakke med, kunne mødrene erfare å bli tatt på alvor og mulig oppleve mindre grad av ensomhet i egne opplevelser og prosesser. Muligens ville det kjennes godt om noen anerkjente dem og tok deres perspektiv på alvor. En av studiens informanter forteller om følelsen hun hadde opplevd i en hendelse. Hun husket ikke alle detaljer i hendelsen, allikevel satt følelsene hendelsen ga som spikret. Hun stilte videre spørsmålet; *'Kan jeg bli tatt for å snakke usant slik barnevernet hevder? De har jo ikke*

opplevd min historie'. For meg kan det synes som grunnleggende i oss mennesker å streve etter å få anerkjennelse for vår virkelighetsforståelse. Jeg får tanker om en kan møte mødre bedre ved at ideen om å skulle forstå ikke blir gjeldende sannhet. Det kan være at hjelperen kan anerkjenne mødrenes beskrivelse av det de opplever som krenkende og uforståelig uten selv å forstå eller plassere skyld i situasjonen.

Jeg tror at bevegelse først kan skje, når vår verden møter en annens anerkjennelse av det bilde av verden vi betrakter som vårt eget. Et sted der avstanden til fenomenet kjennes passelig. Studiens informanter synes å etterlyse en arena de opplever seg trodd og lyttet til. Jeg tror at dette ønsket kan oppfylles ved å etterstrebe å skape en relasjon hvor mødre over tid gis mulighet for å reflektere over egen morsrolle.

Mødrenes opplevelse av seg selv og verden omkring kan ha påvirkning på de involverte barna, begrenset samvær til tross.

Studien dokumenterer i liten grad oppfølging i styrking av omsorgskompetanse eller at barnevernet er til hjelp og støtte ved eventuell sorgbehandling. Det kan være barnevernet selv ikke skal ivareta denne formen for kontakt. Mødrenes beskrivelser indikerer at de kan trenge en annens tilstedeværelse enn utelukkende saksbehandler. Saksbehandler kan mulig fremstå som for nær selve plasseringen og det mødre opplever som vanskelig. Mødrenes nærhet til egen sak og deres varierende evne til distanse kan også synes å styre. I møte med barnevernets ansatte opplevde mødre det som utfordrende å nå frem med egne budskap. Følelser som sinne, gråt og frustrasjon kan til tider overstyre. I 2012 foreslo Barne- likestilling og inkluderingsdepartementet å overføre ansvaret for foreldre etter fosterhjems plassering til familievernkantorene (2012).

Funnene i denne studien kan synes å fremme viktigheten av et slikt ettervern i form av relasjonsarbeid mellom barn og mødre, evaluering og samarbeid mellom instansene og mødre rundt samvær, og en form for oppfølging av mødrenes egen prosess.

Dette bringer meg over på mødrenes opplevelse av å ikke være gode nok som mødre, kjenne seg verdige eller anerkjente som menneske. En drøfting av det jeg vil kalle uante eller uprøvde muligheter.

Uante muligheter

Denne studien viser at mødre bebreider seg selv og arbeider med selvgransking. I det fremtrer skyld- og skamfølelse. Situasjonen kjennes urettferdig for mødrene. De følte seg ført bak lyset. Mødrene savnet opplysning om barnevernets agenda og opplevde å bli mistrodd i egen fremstilling av sitt morskap. Mødrene hadde forestilling om at barnevernet var der for å støtte dem i deres morsrolle. Når det gjaldt omsorgsevne avvek mødrenes syn fra barnevernets oppfatning av dem. Der mødre ønsket råd omkring aktuelle temaer kunne barnevernet igangsette en undersøkelse. Mødrene ble så overrasket over hva barnevernet fant som uegnet omsorg for deres barn. Overtakelsen har rystet og det synes utfordrende å leve et liv uten barna, med vissheten om at de ikke er gode nok. Mødrene formidler videre å kjenne seg maktesløse. Sakkyndiges, barnevernets og fosterforeldres utsagn om mødre oppleves som fremmede for dem. Sakkyndig og saksbehandlere har kun sett, observert og samtalt med dem i få timer for å gjøre sin vurdering. Mødrene forteller at de enda bearbeidet sorg, var i sjokk og at alt kjentes uforståelig og uvirkelig da de ble vurdert. Samtlige informanter savnet oppfølging etter overtakelsen.

Litteratur viser at det knyttes ulike forventninger til mødre og fedre. Forestillinger om den gode mor og hvordan mødre vier sine liv til å yte god omsorg har utviklet seg ved siden av kunnskap (Sommerschild og Thuen 1997). Bowlby (1988) understreker viktigheten av omsorgspersoners oppmerksomme tilstedeværelse i barns første leveår som forutsetning for trygg utvikling hos barnet. Ainsworth fremhever at moderlig omsorg er selve livskraften for barns psykiske helse og utvikling videre i livet (2015). Kravene til mors omsorgsevne er i dag store. Kulturelt og samfunnsmessig ligger diskursen om den gode mor under overflaten (Sommerschild og Thuen 1997, Ellingsen 2007, Slettebø 2008). Det sosialfaglige feltet kan preges av det Foucault kaller eufemisert makt. Maktformen kan vises gjennom eksempelvis omsorg og fremkommer som uttrykt riktig viten. Foucault og Goffman fremhever et normaliseringsperspektiv i de profesjonelles arbeid med klienter. Barnevernet kan synes å arbeide etter normaliseringsperspektiv når foreldre vurderes i omsorgssaker. Forforståelsen til undersøkelsesorganet kan preges av en normgitt forventet normalatferd hos mødrene. I dette ligger førende praksis om tendens til motherblaming og saker vurdert i et generasjonsperspektiv. Barnevernets ansatte og brukerne kan oppleve situasjonen rundt brukeren forskjellig (Foucault 1978, Bateson 1987, Salonen 1998, Bache-Hansen 2002, Løvlie Schibbye 2002 og Uggerhøj 2005). Omsorgssvikt er resultatet av komplekse årsaksforhold. En helhetstanke om hvordan barn og foreldre best skal møtes, skal styre

arbeidet (Slettebø 2008, Killén 2012 og Jørgensen 2015). Ellingsen og Slettebø viser til at foreldre etter omsorgsovertakelse er preget av sorg og sårhet over å ikke lenger være nær barna. Ved selv å ikke makte eller vurderes som ikke god nok, kan utløse følelsen av skam (2007 og 2009). Hertz snakker om de uante mulighetene som ikke alltid viser seg og som de profesjonelle derimot heller må være på utkikk etter (2011).

Barnevernets uttalelser kan for en mor oppleves som den eneste sannhet og som riktig kunnskap. En mor uttaler noe som at de får meg til å kjenne meg som en 'ingenting'. Hennes stemme synes ikke vektet med samme tyngde som barnevernets ansatte. De profesjonelles budskap oppfattes mulig som for forskjellig fra mødrenes egne forestillinger om seg selv. Ved undersøkelser og vurderinger opplevde mødrene å reagere med 'gammel' atferd som agering i form av sinne, følelser tok overhånd og tankene fremsto som uklare. De forteller at de ikke fremsto som seg selv. Det hentydes at de fant situasjonen som uoversiktlig. I dette ligger uttrykt redsel og en følelse av mangel på kontroll i møte med autoriteter og systemet. Det var vanskelig for mødrene at noen kunne bestemme over resten av deres liv grunnet korte møter og uten mulighet eller å ha tiltro til å kunne påvirke. En uttrykt maktesløshet synes å gjelde. Mødrene forteller om handlingslammelse i form av resignasjon. Det kan handle om barnevernets krav om forandring, mødrenes ønsker om endring, opplevelse av skyld og skam med selvbepreidelse og mødrenes følelse av å være brikker i egne liv fremfor deltakere. Mødrene kan synes å foreta endring, forsøke endre seg eller ha en forestilling om å gjøre endringer ut ifra ekspertråd gitt av andre. Samtidig viste de relevante refleksjoner over eget morskap. De ramser opp egenskaper knyttet til hvordan en god mor skal være. De forteller om egne svakheter og ser seg enig i noen av barnevernets uttalelser. De formidler og at de har gjort 'alt' for å rette opp disse, men at de ikke har arenaer som kan vise at forbedringene har funnet sted. To av mødrene føler seg maktesløse i forhold til egen familiebakgrunn. De føler seg sammenliknet med egen mor. Mødrene uttrykker at barnevernet ikke synes å ha tiltro til deres evne til å yte god omsorg for egne barn eller å inneha egenskaper som gjør det mulig å lære det som eventuelt er fraværende. I egne øyne anser de seg som gode mødre. Avstanden fra morens egne perspektiver, forestillinger og tanker, til barnevernets syn på morens omsorgsevne, synes for stor. I mødrene ligger også muligheter. De ønsker å yte godt for barna sine. Målet om endring for å få barna hjem synes fremtredende. Mødrene uttrykker streben etter å legge egne følelser til siden for best mulig kunne møte barna der de er. I dette kan mødrene trygge barnet i at mamma har det bra selv når de ikke er sammen. Videre at det er akseptert for barnet å føle glede, bli glad i og oppleve gode øyeblikk hos sin fosterfamilie. I

dette ligger muligheter for gode fremtidige møter mellom mor og barn uansett utfall av pågående sak. Det kan fremstå som godt for barn å vite at mor har det bra. Videre at det vises aksept for at barnet trives i fosterhjemmet. Jeg opplever dette som en mulighet i å fremme barn som er plassert sin utvikling og deres forestilling og opplevelse av seg selv. Det kan synes som fremmede for utviklingen av relasjon og samspill mellom mor og barn. Samvær kan fremkomme som mindre vanskelige og følelsesmessig belastende ved at barnet i mindre grad føler seg dratt mellom to verdener.

Avstand til tross ønsker mødre å ha nær kontakt med barna med påfølgende gode stunder ved samvær. Mødrene etterlyser tilknytning til barnevernet i form av samarbeid hvor de får informasjon og blir tatt med på råd. Informantene fortalte at det var vanskelig å stole på hjelpeapparatet da de opplevde trusler og dermed kjente frykt fremfor et ønske om samarbeid. De opplever seg tilsidesatt fremfor inkludert. De uttrykker frustrasjon over å få informasjon først i etterkant. Informantene ønsker sterkt å bli involvert i prosesser rundt eget barn. Jeg tror økt grad av samarbeid og inkludering virker styrkende for mor og barn i måten de er sammen på. Her kan tanker og refleksjoner over samvær, barnets utvikling, dets behov og hvordan de kan være sammen, samsnakkes. Det ser ut til at det å vite om, ha medbestemmelsesrett og bli tatt med på råd kan gjøre mødre mer trygge og gjøre godt i opplevelsen av egen rolle i barnets liv. En mor uttaler at hun gjerne vil være den snåle tanten som fra sidelinjen heier barnet sitt frem, når hun selv ikke får mulighet til å ha barnet boende hos seg.

Det ser ut til at utforskingen av mødrenes muligheter stopper opp. Jeg har en forestilling om at det fremkommer som viktig for barnet at denne forsetter. Det kan synes som at utforsking av mødrenes ubrukte resurser, kan være med på å bedre mødrenes muligheter for utvikling av eget morskap ved samvær. Dette kan åpne for nye måter mor og barn kan være sammen på. En ringvirkning kan også være at barnet har det bedre i seg selv, ved samvær og at relasjonen mellom mor og barn styrkes.

Det siste tema under overskriften "Mamma på avstand" er knyttet til kjærlighet.

Hva om kjærlighet ikke er nok?

Informantene i denne studien uttrykker sterk kjærlighet til barna sine. En mor tegner bildet av at barnet er hennes eget hjerte. Videre fortelles det om sterke følelser for barna tross avstand og tiden de har vært fra hverandre. Følelsene synes ikke å avta, de endres i form. Mødrene beskriver overveldende følelser. Det synes som at mødrene har en forestilling om et usynlig bånd mellom barna og seg selv. Båndet sees ikke som brutt ved adskillelse. Mødrene viser takknemlighet over at barna får kjærlighet, er trygge og blir tatt vare på der de nå bor.

Moderlig omsorg rommer også kjærlig omsorg, omtanke og kjærligheten mødre har til sine barn (Ellingsen 2007). Trygg omsorg innebærer en emosjonell og responsiv mor. Bowlby understreker blant annet barns behov for trygge relasjoner. Barn trenger å føle seg som et avgrenset jeg, samtidig som det kjenner at det trenger den andre (1969, 1973, 1980, 1988 og Løvlie og Schibbye 2003). Mødres på avstands kamp for mer samvær er et kjent fenomen i barnevernlig kontekst. Foreldre ønsker å opprettholde et foreldreskap og samvær sees som vesentlig (Slettebø 2009 og Jørgensen 2015). Det å være mor på avstand bryter med den normgitte forestillingen av det å være mor. Mødrene forsøker å normalisere dette (Ellingsen 2007). De savner barna i hverdagen. De fleste foreldre som har barn plassert viser ambivalente følelser (Slettebø 2009). Kanskje kan dette knyttes til Batesons forestilling om at alt henger sammen med alt og at mennesket forstås best relasjonelt (1987).

Ordet kjærlighet kan fremstå som stort og svulmende for mange. Mors kjærlighet til barna sine har røtter langt tilbake i tid. Mor og barn kan sees å forbindes allerede ved unnfangelse, i mors mage, ved fødsel eller like etter. Morskjærlighet oppleves forskjellig. For noen tar det uker og måneder. Likevel er de fullverdige mødre og oftest har de omsorgen for egne barn. Mødrene i denne studien er mødre på avstand. De uttrykte alle sterke følelser i form av kjærlighet til barna sine. Mødrene sier de fortsatt 'føler på seg når barna sliter'. De kjenner det i hjertene sine. Studiens informanter uttrykker også bekymring for barnets ve og vel i nåtid og fremtid. Under samvær kjenner de på barnas følelser som glede, sinne, sorg og smerte. I oppgavens innledning introduserer jeg utsagnet om et eksisterende bånd mellom mor og barn. Det kan fremkomme som opprivende for barn og foreldre å ikke lenger være samboende. Båndet dem i mellom, kan om mulig kjennes sterkere på avstand.

Jeg har snakket med miljøarbeidere i mødre hjem hvor mange av barna blir bortplassert kort tid etter fødsel. De forteller at til tross for manglende omsorgsevne begrunnet i et

generasjonsperspektiv og tilknytningsproblematikk, kan det observeres sterke bånd mellom mor og barn. Miljøarbeiderne forteller om mangelfull oppfølging av mødrene etter plassering. Videre forteller de at mødrene ofte har melkeproduksjon som ikke avtar og de har vanskelig med å forsone seg med vedtaket. Mitt spørsmål i dette er; kan en mor elske barnet sitt, være god for det selv om en som mor ikke evner å utfylle alle omsorgsoppgaver? Min studies informanter forteller alle om sterke emosjoner knyttet til barna. Kjærligheten kan som nevnt ha mange aspekter og dimensjoner. Jeg har en forestilling om at kjærligheten disse mødrene føler for barna sine kan kjennes og er like kraftfull og reell som hos mødre som har omsorgen for egne barn. Jeg tror ikke kjærlighet kan måles og jeg tror den oppleves forskjellig og viser seg forskjellig.

Fra en annen vinkel kan det å være mamma på avstand gi rom og tid for refleksjon. Hvordan kan vi som hjelpere best hjelpe en mamma på avstand til å være bidragsyter til å bevare barnets psykiske og fysiske helse? For barnet tenker jeg det er vesentlig at mødrene kan hjelpe barnet til å se at det ikke har ansvar for plasseringen. Mødrenes anerkjennelse av barnets sorg, eventuell lettelse og vekslende følelser kan sees som vesentlig. Det kan være at mødrene med fordel kan formidle at ingen kan ta barnets plass i mødrenes hjerte uavhengig av om mødrene får andre inn i livene sine. Jeg tenker at dette kan være med på at barna føler seg elsket på tross av avstand.

Studiens mødre så ut til å etterstrebe en normalitet og opprettholde sitt morskap under samvær. Mødrenes kamp om økt samvær så til å ta mye plass i livene deres. Dette kan knyttes sammen med drøftingens innledning. Noen ganger kan kampen om tilbakeføring overstyre. Dette kan påvirke barna uheldig ved samvær.

Kjærlighet kan knyttes opp mot et fremtidig forskningsspørsmål om hvordan hjelpe mødre til å være gode for barna sine på avstand.

5.2 *Implikasjoner for fremtidig praksis*

Mødrenes opplevelse av seg selv og verden omkring kan ha påvirkning på de involverte barna til tross for begrenset samvær.

Oppsummert kan sies at studiens informanter uttrykker bekymring over barnas tilstand. De ønsker større delaktighet i barnas liv og de formidler et ønske om å hjelpe barna. Det ser også ut som om mødre lager strategier som kan gi dem forsoning selv om barnet skal fortsette å bo på avstand. Ønske om økt samvær med barna fremkommer som sterkt. Det ser ut til at barnas ve og vel settes foran mødrenes egne opplevelser av urettferdighet, det å ikke forstå eller det å selv ikke mestre oppgaven som mamma. Funnene i denne studien kan synes å fremme viktigheten av ettervern i form av relasjonsarbeid mellom barn og mødre, evaluering og samarbeid mellom instansene og mødre rundt samvær, og en form for oppfølging av mødrenes angitte sorg og egen prosess. Avstand til tross ønsker mødre å ha nær kontakt med barna med påfølgende gode stunder ved samvær. Mødrene etterlyser tilknytning til barnevernet i form av samarbeid hvor de får informasjon og blir tatt med på råd. Informantene ønsker sterkt å bli involvert i prosesser rundt eget barn. Mødrene i denne studien uttrykte alle sterke følelser i form av kjærlighet til barna sine. Kjærlighetsbåndet synes å være sterkt selv om omsorgsevnen er sprikende.

Ettervern kan være med på å skape forsoning. Gjennom å utforske muligheter og ressurser hos mødre kan mødre hjelpes i håndtering av det å være på avstand og deres morskap kan styrkes. Det kan være med på å åpne opp for utvikling av egen omsorgskompetanse hos mor. Noe barna vil erfare ved samvær.

6.0 Svakheter ved studien- begrensninger-mitt kritiske blikk

Denne studien har beriket meg kunnskapsmessig og som menneske. Den har også vært utfordrende. Studiens tema ligger nært opp til egne opplevde erfaringer og det har vært viktig for meg å vise faglig distanse. Et kritisk blikk kunne sagt at forsker tidvis ble for nær i forhold til mødrenes uttalelser. Jeg har hele tiden trengt å arbeide med å etablere en nødvendig avstand til stoffet. Noe jeg håper å har klart i den grad det er mulig. Dette kan være et svakt punkt med min studie, samtidig kan det være en styrke å ha inngående kjennskap til tema.

Mødrene i studien valgte selv intervjusted. Det ene intervjuet ble foretatt på et offentlig kontor, de andre to hjemme hos informantene, med svært forskjellig kontekstuelle forutsetninger. Barnas far var ved det ene intervjuet til stede. Informasjonsinnhenting kan være preget av forholdene. Det kan ha preget moren ved svar i form og innhold, og meg ved stilte spørsmål og tilstedeværelse. Jeg kunne også valgt å avbryte intervjuene. Kvalitativ forskning kan synes å omhandle feltarbeid hvor, informasjon innhentes ut fra informantens egen kontekst. Jeg valgte å gjennomføre. Det er her mødrene lever sine liv. Mødrene selv er overasket over egen åpenhet under intervjuene. Likeledes hevder de at de våget å kjenne seg sårbare i fravær av forhåndsdømming og moralisering. Tilbakemeldingen viste samsvar mellom intervjuet foretatt på offentlig kontor og de foretatt hjemme.

Jeg valgte innledningsvis å dele med informantene at jeg var mor til barn boende i omsorgsbolig. Jeg har en tanke om alliansen kan styrkes ved å vite noe personlig om den andre. Under intervjuene la jeg tidvis merke til at egne erfaringer fikk ta plass i meg. Jeg bestrebet meg på å gjenopprette balansen, ved å minne meg på min forskerrolle og igjen forsøkte legge merke til hva som var viktig for mødrene. Mitt personlige forhold til tema kan derfor ha påvirket mødrenes deling.

Under transkriberingsprosessen erfarte jeg å komme for nær mitt eget materiale. Mødrenes skildringer fremkom som sterke. Mødrenes opplevelse av ikke å fremstå som gode nok berørte meg. Her la jeg gradvis merke til at min faglige distanse ikke lenger var tilstrekkelig. Jeg valgte da å la materialet ligge. Jeg gikk inn i egne prosesser. Det jeg selv trodde var godt bearbeidet kom opp igjen. Jeg oppdaget at utsagn og mitt møte med barnevernet og deres betraktninger om meg som mor og menneske fortsatt tok plass. Jeg måtte ta en pause. Bearbeidelsen tok meg 3 uker. Jeg kjente meg da emosjonelt klar og forhåpentligvis distansert

nok til å gå videre i forskningsprosessen. Det jeg som forsker har vært nær til deres erfaringer kan ha påvirket forskningsprosjektet negativt. Likeledes kan nærheten ha ført til at mødrenes stemmer virkelig har blitt hørt da de opplevde at et annet menneske har kjent de samme følelsene.

Etter nærmere behandling av materialet kunne en diskursanalyse være like aktuell som forskningsmetode. Diskurs og diskursanalyse er derfor kort nevnt i min teoretiske forankring og forskning. Mødrene i studien så ut til å være lite opptatt av hva andre uten om barnevern og påfølgende hjelpeapparat mener og tror om dem. Dette kan handle om mødrenes begrensede kontakt med egen familie og deres manglende nettverk. Mødrene viser opptatthet av egen årsaksforklaring og forståelse av egen situasjon. Det kan være at samfunnsmessige og kulturelle diskurser har måttet vike. Mødrene var likevel opptatt av å fremtre som gode mødre, for seg selv, barnevernet og andre. Jeg betraktet dette i forhold til diskursen om 'den gode mor'. Jeg valgte likevel å gå videre med en fenomenologisk analyse av mitt materiale.

7.0 Framtidige forskningsspørsmål

Under mitt arbeid med denne studien, så har noen spørsmål kommet tydeligere frem for fremtidig forskning.

Hvordan hjelpe mødre til å yte godt foreldreskap på avstand?

Hva skal til for at barn faller til ro i ny omsorgssituasjon samtidig som det gis mulighet til å opprettholde nærhet i relasjonen til sine mødre når det er fysisk avstand?

Hvilken kompetanse trenger de profesjonelle til å håndtere komplekse kontekster som omsorgsovertakelse?

8.0 Avsluttende kommentar

Arbeidet med denne oppgaven har fremstått som en prosess. Jeg har utvidet min forståelse og min kunnskap. Jeg har blant annet kjent på viktigheten av empiri, inneha et kritisk blikk, min nysgjerrighet og balansen mellom min egen forforståelse og vitenskapelig arbeid. I det viktigheten av å forsøke være transparent gjennom prosjektets alle ledd. Med andre øyne eller i annen kontekst ville studien fremkommet annerledes.

Denne studien har berørt meg. Det slår meg hvordan fortellinger kan hjelpe mennesker til å forbinde seg med seg selv. Videre hvordan et enkelt menneskes blikk kan redusere eventuell følelse av ensomhet. Jeg blir stadig overrasket over hvordan skjulte ressurser kan uttrykkes ved å våge tro på og ved å utforske. Her hvordan mødres følelsesmessige tilstand kan ha påvirkning på de berørte barna direkte og indirekte. Denne studien har gitt meg et innblikk i de berørte mødres livsverden fra en forskers ståsted. Likevel fremsto kraften av mødrenes kjærighet til deres barn som spesielt sterkt.

Begrepet mamma på avstand har for meg fått utvidet betydning. I møtet med disse mødrene har jeg med meg vissheten om at en kan oppdage uante muligheter og at det kan finnes stor kjærighet for barna til tross for mangler i omsorgsevne. De berørte barna kan nyte godt av dette i egne liv og under samvær.

Denne studien har vært en spennende og kunnskapsrik reise. Med tiden har jeg oppdaget at reisen så vidt har begynt. Våger vi kan en forståelsesfull anerkjennelse og imøtekommenhet skape en forskjell som gjør en forskjell i noe større enn oss selv.

Referanser

- Andersen, Tom. "Reflections on reflecting with families." *Therapy as social construction* (1992): 54-68.
- Andersen, Tom. "Reflekterende prosesser." *Samtaler om samtalerne*. København: Dansk psykologisk Forlag 1994.
- Andersen, Tom, *Reflekterende prosesser*. Psykologisk forlag AS 2007.
- Anderson, Harlene, and J. Paul Burney. "Collaborative inquiry: A postmodern approach to organizational consultation." *Human Systems: The Journal of Systemic Consultation and Management* 7.2-3 (1997): 177-188.
- Anderson, Harlene og Jensen, Per, *Inspirasjon*. Gyldendal Norsk Forlag AS 2008, 1. Utgave, 1. opplag.
- Ainsworth, Mary D. Salter, et al. *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Psychology Press, 2015.
- Alpert, Lily T. "Research Review: Parents' service experience—a missing element in research on foster care case outcomes." *Child & Family Social Work* 10.4 (2005): 361-366.
- Aamodt, H. Mossige S: "Kontakt på sosiale medier mellom foreldre og barn under offentlig omsorg" (2014).
- Arendell, Terry Ed. *Contemporary parenting: Challenges and issues*. Sage Publications, Inc, 1997.
- Bae, Berit. *Voksnes definisjonsmakt og barns selvopplevelse*, Norsk psykologisk tidsskrift, nr 4. 1988.
- Backe-Hansen, Elisabeth. "Morsbilder i barnevernet." *Norges barnevern* 2 (2001): 3-14.
- Bagge, Randi (2007) Artikkel. *Refleksjoner omkring begrepet "ikke vitende posisjon"*. Artikkelsamling 1, Diakonhjemmets høyskole 05.07.2012.
- Bateson, Gregory. *Steps to an ecology of mind: Collected essays in anthropology, psychiatry, evolution, and epistemology*. University of Chicago Press, 1972.
- Bateson, Gregory. *Mind and nature: A necessary unity*. New York: Dutton, 1979.
- Bateson, Gregory. "ANGELS FEAR Towards an Epistemology of the Sacred." 1987.
- Bateson, Gregory. "Mind and nature: A necessary unity (Advances in systems theory, complexity, and the human sciences)." 2006.
- Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet (2012): *Bedre beskyttelse av barns utvikling* NOU 2012:5. Oslo Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Bengtsson, J. 2006. Å forske i sykdoms- og pleieerfaringer. Livsverdensfenomenologisk bidrag. Høyskoleforlaget.
- Bowlby, John. *Attachment and Loss: Attachment*. V. Basic Books, 1969.
- Bowlby, J. "Attachment, communication, and the therapeutic process." *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. 1988

- Bretherton, Inge. "The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth." *Developmental psychology* 28.5 (1992): 759.
- Brinkman, Svend, and Steinar Kvale. "Den kvalitative forskningsintervju." *Lund: Studentlitteratur AB* (2009).
- Bø, B. P. "og Olsen, BCR red: Utfordrende foreldreskap—Under ulike livsbetingelser og tradisjoner." 2008.
- Dalsgaard, Hanne. Artikkel; De tre domæneene på Skovgården. 2010.
- Duncan Barry L. *Bli en bedre terapeut*. Universitetsforlaget 1. Utgave 2012
- Ellingsen, Ingunn Tollisen. "Å miste omsorgen for sitt barn. I." *Nordisk sosialt arbeid* 4 2007.
- Egelund, T., and A. D. Hestbæk. "Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet: en forskningsoversigt [Placement of children and young people outside the home: A review]." *København, Denmark: Socialforskningsinstituttet* 2003.
- Finset, A. "Den kliniske samtalen—en kilde til stress eller støtte? Empiri om kommunikasjonens effekt i det kliniske intervjuet." *Det kliniske intervjuet*. Oslo: Gyldendal Akademisk (2002): 101-116.
- Fogel, A. (2003). Remembering infancy: Accessing our earliest experiences. I. G. Bremner and A. Slater (red.), *Theories of infant development*. Cambridge, U.K. Blackwell
- Foucault, Michel. "The Archeology of Knowledge and the Discourse of Language", New York, Pantheons books 1972.
- Foucault, Michel. *Power/knowledge: Selected interviews and other writings, 1972-1977*. Pantheon, 1980.
- Foucault, Michel. *Overvåking og straff, det modern fengsels historie*. Gyldendal 1999.
- Gergen, Kenneth J. "Virkelighet og relasjoner". Dansk psykologisk forlag 1997.
- Gergen, Kenneth J. "The acculturated brain." *Theory & Psychology* 20.6 2010.
- Giorgi, Amedeo, ed. *Phenomenology and psychological research*. Duquesne University Press, 1985.
- Gran, Sissel. *Kjærlighet i hastighetens tid*. Aschehoug, (2004) 2011.
- Haram, Annbjørg. *Dialogens kraft: når tanker blir stemmer*. Universitetsforlaget, 2004.
- Halvorsen, Knut. "Å forske på samfunnet." *En innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Cappelen Akademisk forlag. Oslo (2008).
- Hennum, Nicole. "Kjærlighetens og autoritetens kulturelle koder." *Om å være mor og* (2002).
- Hertz Søren. "Barne- og ungdomspsykiatri, nye perspektiver og uante muligheter". Gyldendal Norsk Forlag AS 2011, 1. Utgave, 1. Opplag, 2011.
- Hart, Susan og Schwartz. "Fra interaksjon til relasjon" (med tilknytning hos Winnicott, Bowlby, Stern, Schore og Fonagy) Gyldendal 2009
- Holmgren, Anette (2010) *Terapifortellinger*. Tapir Akademiske forlag, Trondheim 2008.
- Holmgren, Anette, ed. *Fra terapi til pædagogik: en brugsbog i narrativ praksis*. Gyldendal A/S, 2010.
- Hsu, Hui-Chin, and Alan Fogel. "Stability and transitions in mother-infant face-to-face communication during the first 6 months: a microhistorical approach." *Developmental psychology* 39.6 (2003): 1061.

- Höjer, Ingrid. "Birth parents' perception of sharing the care of their child with foster parents." *Vulnerable Children and Youth Studies* 4.2 (2009): 161-168.
- Höjer, Ingrid. "Parents with children in foster care—How do they perceive their contact with social workers?." *Practice: Social work in action* 23.2 (2011): 111-123.
- Husserl, Edmund. *The crisis of European sciences and transcendental phenomenology: An introduction to phenomenological philosophy*. Northwestern University Press, 1970.
- Husserl, Edmund. *Ideas pertaining to a pure phenomenology and to a phenomenological philosophy: Second book studies in the phenomenology of constitution*. Vol. 3. Springer Science & Business Media, 1990.
- Hårtveit, H. "og Jensen, P." *Familien-pluss èn-Innføring i familierapi* 2, 2004.
- Jensen, Per *Ansikt til ansikt*. Gyldendal Norsk Forlag AS 2009, 2. Utgave, 2. Opplag, 2011.
- Jensen, Per og Ulleberg, Inger: *Mellom ordene*. Gyldendal Norsk Forlag AS 2011, 1. Utgave, 2. Opplag, 2012
- Jonassen, Ann Joy, et al. *Udviklingspsykologiske teorier*. Hans Reitzels Forlag, 2008.
- Johnsen Astri, Sundet, Rolf og Torsteinsson, Wie Vigdis: "Samspill og selvopplevelse -nye veier i relasjonsorienterte terapier". Forfatterne og Tano Aschehoug 2000.
- Johnsen Astri og Torsteinsson Wie Vigdis (2012) *Lærebok i familierapi*. Universitetsforlaget 2012.
- Jørgensen, Elisabeth Tveit. "Moderskap med restriksjoner." *Tidsskriftet Norges barnevern* 91.03 (2015): 183-201.
- Kildedal, Karin, et al. *Å bli undersøkt*. Universitetsforlaget, 2011.
- Killén, Kari. *Forebyggende arbeid i barnehagen samspill og tilknytning*, 2012
- Kvale, Steinar. "The qualitative research interview: A phenomenological and a hermeneutical mode of understanding." *Journal of phenomenological psychology* 14.2 (1983)
- Kvale, Steinar. *Det kvalitative forskningsintervju*. Gyldendal akademisk, 1997.
- Kvale, Steinar, Svend Brinkmann. *Det kvalitative forskningsintervju*. Gyldendal akademisk, 2009.
- Kvale, Steinar, Svend Brinkmann. *Det kvalitative forskningsintervju*. Gyldendal akademisk 2013.
- Lindseth, Anders, and Astrid Norberg. "A phenomenological hermeneutical method for researching lived experience." *Scandinavian journal of caring sciences* 18.2 (2004): 145-153.
- Langdridge, Darren "Psykologisk forskningsmetode en innføring i kvalitative og kvantitative tilnærminger" 2012.
- Lundby, Geir. "Historier og terapi: Om narrativer, konstruksjonisme og nyskriving av historier." 1998.
- Lundby, Geir. "Terapi som samarbeid: om narrativ praksis". Pax Forlag, 2009.
- Lock, Andy, and Tom Strong. *Sosial konstruksjonisme: teorier og tradisjoner*. Fagbokforlaget, 2014.
- Malterud, Kirsti. "Analyse av kvalitative data." *Kvalitative metoder i medisinsk forskning innføring* 2 2011.
- Malterud, Kirsti. "Kvalitative metoder I medisinsk forskning 3 utg. Universitetsforlaget 2012.

- Maturana, Humberto R., and Francisco J. Varela. *Autopoiesis and cognition: The realization of the living*. Vol. 42. Springer Science & Business Media, 1991.
- Maturana, Humberto R., and Francisco J. Varela. *The tree of knowledge: The biological roots of human understanding*. New Science Library/Shambhala Publications, 1987.
- Moldestad, B., and D. Skilbred. "Foreldrenes opplevelse av et foreldreskap på avstand." *Fontene forskning* 2 (2009): 42-52.
- Moldestad, B., and D. Skilbred. "Når barn bor i fosterhjem. Utfordringer i samarbeidet mellom foreldre og barnevernstjenesten." *Tidsskriftet Norges barnevern* 87 (01) (2010)
- Moldestad, Bente, and Dag Skilbred. "Foreldreskap på avstand." (2010).
- Nerheim, Vigdis "Vitenskap og kommunikasjon" 1996
- Nyeng, Frode. "Følelser: i filosofi, vitenskap og dagligliv." (2006).
- Rønnestad, Michael Helge. *Veiledning i psykoterapeutisk arbeid*. Universitetsforlaget 2011.
- Rønnestad & Lippe: "Det kliniske intervjuet" Oslo: Gyldendal norsk forlag 2003.
- Salonen, Tapio. "Klient." *Ingår i Denvall, Verner & Jacobson, Tord (red.) Vardagsbegrepp i sosialt arbete. Ideologi, teori och praktik. Stockholm: Norstedts Juridik (1998): 45-56.*
- Skjervheim, Hans. "Objektivismen og studiet av mennesket" Universitetsforlaget 2007.
- Schibbye, Anne Lise Løvlie. *En dialektisk relasjonsforståelse: i psykoterapi med individ, par og familie*. Universitetsforlaget, 2002.
- Schibbye, Anne-Lise Løvlie. *Relasjoner: et dialektisk perspektiv på eksistensiell og psykodynamisk psykoterapi*. Universitetsforlaget, 2009.
- Slettebø, Tor. "Foreldres medbestemmelse i barnevernet." *En studie av foreldres erfaringer med individuell og kollektiv medvirkning*. NTNU 2008.
- Slettebø, Tor. "Partnership with parents of children in care: A study of collective user participation in child protection services." *British Journal of Social Work* 43.3 (2013): 579-595.
- Slettebø, Tor "Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert utenfor hjemmet av barnevernstjenesten", kunnskap og metoder i praktisk arbeid. Diakonhjemmet. Rapport nr. 1/2009.
- Sommerschild og Thuen. *Foreldre - til barns beste. Om barneoppdragelse før og nå*. Pedagogisk forum 1997.
- Stefansen, Kari. Farstad, Gunhild R. Tidskrift for samfunnsfoeskning:. "Småbarnsforeldres omsorgsprosjekter. Betydningen av klasse", Årgang 49, 3- 2008.
- Stern, Daniel N. *Her og nå: Øyeblikkets betydning i psykoterapi og hverdagsliv*. Abstrakt forlag, 2007.
- Tangnes, Silje Njarde. "Det må vi jo være ærlige på...": en kvalitativ studie av barneverntjenestens oppfølging av foreldre etter en omsorgsovertakelse." 2011.
- Thagaard, Tove. *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Vol. 2. Bergen: Fagbokforlaget, 2003.
- Thagaard, Tove. *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Vol. 4. Bergen: Fagbokforlaget, 2013.

Todes, Samuel. "Body and world" Cambridge, Massachusetts: The MIT press 2001

Uggerhøj, Lars. *Hjælp eller afhængighed: En kvalitativ undersøgelse af samarbejde og kommunikation mellem truede familier og socialforvaltningen. Hjælp eller afhængighed. Bilag 1-9 [i 1 bind]*. Det samfundsvidenskabelige fakultet, Institut for sociale forhold og organisation, 1995.

Ulleberg, Inger. "Kommunikasjon og veiledning." *En innføring i Gregory Batesons kommunikasjonsteori—med historier fra veiledningspraksis* (2004).

Ulvik, Oddbjørg Skjær. "Barnevernsbarns kontakt med sine foreldre—." *Barnevernsbarns kontakt med sine foreldre—en diskusjon av kunnskapssituasjonen* 66 (2002): 66-75-

Van der Kolk, Bessel. *The body keeps the score: Brain, mind, and body in the healing of trauma*. Penguin, 2014.

Von der Lippe, Anna. *Det kliniske intervjuet*. Gyldendal akademisk, 2002.

White, Michael. "Kart over narrativ praksis." (2009).

Wolff, Marianne S., and Marinus H. Ijzendoorn. "Sensitivity and attachment: A meta- analysis on parental antecedents of infant attachment." *Child development* 68.4 (1997): 571-591.

Øfsti Anne Kyong Sook. "Parterapi – kjærlighet, intimitet og samliv i en brytningstid". Universitetsforlaget 2010

Ølgaard, Bent. *Kommunikation og økomentale systemer: en introduktion til Gregory Batesons forfatterskab*. Akademisk Forlag, 2013.

<https://www.fo.no/getfile.php/06%20Profesjonene/Barnevernpedagogene/Artikkelsamling%202010/Ingerid%20Aamodt.pdf>

http://www.psykologtidsskriftet.no/?seks_id=259620&a=3

http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=243477&a=2

<http://www.dagbladet.no/2015/04/08/kultur/meninger/debatt/kronikk/barnevernet/38578416/>